

Innowacyjny start

nr 1 (7) 2008 STYCZEŃ

ISSN 1898-5009

Periodyk wydawany przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

temat numeru

Turystyka

Turystyka w Małopolsce

Historia sukcesu

Finansowanie MŚP z funduszy UE

Turystyka przyszłości

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
31-156 Kraków, ul. Basztowa 22

Adres do korespondencji:

30-017 Kraków, ul. Raclawicka 56
tel.: (012) 63-03-380, (012) 63-03-248

www.malopolska.pl

www.malopolskie.pl

Opracowanie graficzne:

Dom Wydawniczy Oficyna

Druk:

Drukarnia „AB” Agata Batko
ul. Sokołowskiego 19, 31-436 Kraków

Zdjęcia:

z archiwum DW Oficyna i Redakcji „Innowacyjnego Startu”

Nakład:

2500 egzemplarzy

Turystyka

SPIS TREŚCI

Łukasz Mamica
Redaktor
Naczelny

Wydarzenia. Co się dzieje w regionie?	2
Turystyka w Małopolsce (2006)	4
Co słyhać w nauce?	5
Znaleźć człowieka	10
Historia sukcesu	11
Kapitał dla firmy. Gdzie go szukać?	14
Komu innowacje. Podróż po płaskim świecie	15
Sieci wymiany informacji	17
Finansowanie MŚP z funduszy UE	18
Wsparcie rozwoju turystycznego regionu...	19
Przedsiębiorczość	21
Jak biznes, to tylko z biznesplanem	23
Własna firma	24
Gdzie założyć firmę	25
Turystyka przyszłości	27
Współpraca międzyregionalna	27

Innowacyjny start

Redaktor Naczelny: Łukasz MAMICA (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Sekretarz Redakcji: Piotr KOPYCINSKI (Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie)

Zespół Redakcyjny: Tomasz BLUSZCZ (Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego), Maciej CZARNIK (Centrum Innowacji Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu, UJ), Joanna DOMAŃSKA (Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego), Łukasz FRYDRYCH (Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o.), Jadwiga WIDZISZEWSKA, Małgorzata BOREK (Centrum Transferu Technologii, Politechnika Krakowska), Patrycja ROSOŁ (Centrum Transferu Technologii, Akademia Górniczo-Hutnicza), Olga WARZECHA (Centrum Transferu Technologii, Akademia Górniczo-Hutnicza), Leszek SKALNY (Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego)

Kontakt z redakcją: Departament Transportu, Gospodarki i Infrastruktury UMWM
tel.: (012) 63-03-380, (012) 63-03-248; fax: (012) 63-03-382; e-mail: tomasz.bluszcz@umwm.pl

Turystyka przyjazdowa, poprzez związany z nią napływ środków finansowych, jest istotnym czynnikiem stymulującym wzrost społeczno-gospodarczy. Małopolska dzięki unikatowemu i zachowanemu mimo zawirowań historycznych dziedzictwu kulturowemu i przyrodniczemu jest jednym z najchętniej wybieranych przez turystów regionów w Polsce. Od kilku lat notowany jest tu systematyczny wzrost ruchu turystycznego (średnio o około 13% rocznie). Ważne jest jednak podejmowanie działań mających na celu zachęcenie turystów do odwiedzenia miejsc poza takimi atrakcjami jak Kraków, Wieliczka czy Oświęcim. Tego typu działania promocyjne prowadzi między innymi prezentowane w niniejszym numerze Innowacyjnego Startu Tarnowskie Centrum Informacji.

Interesujący przykład aktywności społeczności lokalnej w zakresie tworzenia własnego produktu turystycznego stanowi przypadek Zawoi Przysłop. Podjęcie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym wykorzystania energii odnawialnej, było impulsem do dalszych prac mających na celu promocję i podniesienie atrakcyjności turystycznej tego obszaru. O możliwościach pozyskania środków finansowych, nie tylko na tego typu inicjatywy ale na szeroko rozumiane wsparcie rozwoju turystycznego w regionie w perspektywie lat 2007-2013, pisze w swoim tekście Beata Milewska. Dla osób myślących o pozyskaniu kapitału na rozwój własnej firmy pomocny będzie tekst Małgorzaty Stanuch z Tarnowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, w którym dzieli się ona doświadczeniami z oceny tego typu dokumentów. W niniejszym numerze poruszamy również specyfikę prowadzenia i zakładania własnej firmy turystycznej. Temat możliwości jakie stwarza w tym zakresie rozwój technologii informatycznych i internetu poruszają w cyklicznym już felietonie Krzysztof Gulda i Berenika Marciniak. O promowaniu postaw przedsiębiorczości wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie można dowiedzieć się więcej z wywiadu przeprowadzonego z wykładowcą tej uczelni Prof. dr hab. Janem Targalskim.

Cieszy fakt, iż turystyka jako dziedzina nauki jest obecna nie tylko na uczelniach krakowskich, ale również w mniejszych miejscowościach jak Sucha Beskidzka. Postanowiliśmy przedstawić działalność Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w tym mieście. Wspomniana uczelnia, mająca swoją siedzibę w pięknym, renesansowym zamku suskim, poprzez prowadzoną działalność badawczą i dydaktyczną kształci kadry potrzebne w efektywnym zarządzaniu tą częścią gospodarki.

Tym razem jako miejsce założenia i prowadzenia działalności gospodarczej prezentujemy Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy zarządzany przez Agencję Rozwoju Małopolski Zachodniej. Ponieważ zmiany w otaczającym nas świecie, głównie za sprawą procesów o charakterze globalizacyjnym, nabierają coraz szybszego tempa, warto zapoznać się z futurystyczną wizją turystyki w przyszłości przedstawioną przez Marię Pohorecką.

Mam nadzieję, iż lektura niniejszego numeru Innowacyjnego Startu stanowić będzie zachętę do rozpoczęcia działalności gospodarczej na rozwijającym się rynku turystycznym. Nie wolno jednak zapominać, iż korzystne trendy w tym sektorze nie będą wiecznie trwać, a rosnąca konkurencja sprzyjać będzie tym, którzy otwarci są na nowatorskie i innowacyjne pomysły.

Łukasz Mamica

Zainteresowania naukowe studentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie wymuszają szukanie coraz to nowszych i doskonalszych metod kształcenia oraz form umożliwiających młodemu ludziom rozwijanie swoich pasji i zainteresowań.

Jedną z takich form jest działalność w studenckich kołach naukowych, a przykładem takiego jest Koło Naukowe GEOTURYSTYKA działające przy Katedrze Geologii Ogólnej, Ochrony Środowiska i Geoturystyki na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska. Opiekę merytoryczną i organizacyjną nad kołem sprawuje od początków jego istnienia (od 5 lat). Wspólnie z prorektorem ds. ogólnych AGH, prof. T. Słomką, przygotowaliśmy ciekawy cykl wykładów dla studentów specjalności Geoturystyka. Do wygłoszenia prelekcji zostali zaproszeni najlepsi specjaliści w dziedzinie ochrony przyrody, promocji regionów poprzez turystykę i kuchnię oraz uaktywniania lokalnych społeczności przez tworzenie nowych produktów turystycznych.

Cykl wykładów rozpoczęła Wojewódzki Konserwator Przyrody dr Bożena Kotońska, omówiła problemy związane z ochroną przyrody nieożywionej w świetle obowiązujących przepisów. Wykład odbył się 6 listopada br. Do wygłoszenia prelekcji zostali zaproszeni również dyrektorzy Parków Narodowych. Doktor Paweł Skawiński poruszył zagadnienie oddziaływania turystyki letniej na przyrodę Tatrzańskiego Parku Narodowego (wykład odbył się 5.XII.07), dr Józef Partyka przedstawił zagrożenia antropopresji dla Ojcowskiego Parku Narodowego (termin wykładu 20.XI.07r.), a dyrektor Pienińskiego Parku Narodowego mgr inż. Michał Sokołowski w dniu 11.XII.07r. przybliżył problemy turystyki w Pienińskim Parku Narodowym. Gorący ostatnimi czasy temat oddziaływania i rozbudowywania infrastruktury turystycznej na terenach cennych przyrodniczo omówił specjalista ds. turystyki i rekreacji w Popradzkim Parku Krajobrazowym mgr Piotr Garwol w dniu 13.XI.07, a dyrektor Geoparku Kielce – mgr inż. Elżbieta Czajkowska wyjaśniła słuchaczom jak zawiłe i trudne są negocja-

cje oraz współpraca z wieloma podmiotami w drodze dojścia krajowego geoparku do europejskiej sieci geoparków. Cykl wykładów zamyka mgr Ewa Wachowicz z tematem jak promować region poprzez kuchnię i chronić kulinarne produkty markowe wywodzące się z tradycji danego regionu. Wykład odbędzie się w połowie stycznia 2008 roku.

Słuchaczami wykładów są studenci, doktoranci oraz pracownicy naukowcy AGH. Wieloletnia współpraca na płaszczyźnie naukowo-badawczej z ww. organizacjami i zainteresowanie wśród studentów potwierdza konieczność organizowania takich spotkań.

DR INŻ. A. KICIŃSKA

kicinska@geol.agh.edu.pl,

Katedra Geologii Ogólnej,

Ochrony Środowiska i Geoturystyki,

Wydział Geologii, Geofizyki

i Ochrony Środowiska, AGH

Jeśli uczyć się to... od najlepszych

KRAJOWY KONGRES EKOLOGICZNY
EKO-MED TARNÓWTarnowski Park
Naukowo-Technologiczny

Kongres Ekologiczny EKO MED 2007

15 października 2007 roku Tarnowski Park Naukowo-Technologiczny Tarnowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. był organizatorem Krajowego Kongresu Ekologicznego EKO MED Tarnów 2007.

Jest to jedyne w Polsce spotkanie środowisk naukowych, w którym biorą udział naukowcy i praktycy zajmujący się zdrowiem człowieka, ekologią, rolnictwem i gospodarką żywnościową oraz wieloma pokrewnymi dziedzinami.

Tematyką wiodącą tegorocznego Kongresu Ekologicznego było „Zastosowanie nowoczesnych technologii w kardiologii”. Przyjęcie takiej tematyki było podyktowane z jednej strony nasilającą się problematyką zapadalności na choroby układu krążenia z drugiej zaś rozwojem, jaki dokonuje się w zakresie diagnozowania i leczenia tych chorób. Aspektem łączącym te zagadnienia jest rola czynników środowiskowych, w powstawaniu chorób układu krążenia.

Celem Krajowego Kongresu Ekologicznego „EKO-MED” było:

1. Pogłębienie wiedzy i wymiana doświadczeń na gruncie kardiologii i ekologii;
2. Rozpowszechnianie wyników prac badawczych dotyczących zagadnień z zakresu kardiologii i ekologii;
3. Rozpowszechnianie wiedzy o stosowaniu nowych technologii w diagnozowaniu i leczeniu chorób układu krążenia;
4. Ukazanie roli i znaczenia telemedycyny na przykładzie kardiologii;

5. Rozpowszechnianie wiedzy o ekologii i kształtowanie proekologicznych zachowań zdrowotnych.

Adresatami Kongresu była kadra naukowa uczelni wyższych i pracownicy instytucji zajmujących się ochroną zdrowia i ekologią z całego kraju, przedstawiciele władz i instytucji lokalnych, uczniowie szkół tarnowskich, a także mieszkańcy regionu tarnowskiego i Małopolski.

Kongres odbył się pod patronatem: Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Zdrowia, Ministra Środowiska, Małopolskiego Kuratorium Oświaty, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Wojewody Małopolskiego, Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Patronat medialny objęły: Telewizja Polska S.A. TVP3, RDN Małopolska.

W tegorocznym Krajowym Kongresie Ekologicznym EKO-MED 2007 wzięli udział specjaliści z całego kraju z zakresu kardiologii i ekologii:

1. prof. dr hab. med. **Jerzy Sadowski** – Kierownik Kliniki Chirurgii Serca, Naczyń i Transplantologii Instytutu Kardiologii CM UJ, który wygłosił referat: „**Kardiologia XXI wieku – nauka, technika czy sztuka**”,
2. doc. dr hab. **Piotr Podolec** – Konsultant Wojewódzki Województwa Małopolskiego w Dziedzinie Kardiologii, który wygłosił referat: „**Wpływ tzw. „nowych czynników ryzyka” na powstawanie chorób układu krążenia – wytyczne Polskiego Forum Profilaktyki**”,
3. doc. dr hab. **Dariusz Dudek** – Członek Zarządu Sekcji Kardiologii Inwazyjnej Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego – doradca Zarządu ds. naukowych i kontaktów EuroPCR i TCT, który wygłosił referat: „**Kardiologia inwazyjna – podróż w głąb ludzkiego serca**”,
4. prof. dr hab. **Krzysztof Zieliński** – Kierownik Katedry Informatyki AGH w Krakowie, który wygłosił referat: „**Telemedycyna w kardiologii – szanse i możliwości**”,
5. doc. dr hab. med. **Andrzej Urbanik** – Kierownik Katedry i Zakładu Radiologii CM UJ, Konsultant Wojewódzki w zakre-

sie Radiologii i Diagnostyki Obrazowej, który wygłosił referat „**Nowoczesne metody obrazowania**”,

6. prof. dr hab. med. **Krzysztof Śladek** – Kierownik II Katedry Chorób Wewnętrznych CM UJ, który wygłosił referat „**Zastosowanie nowoczesnych metod obrazowania w pulmonologii**”,
7. prof. dr hab. **Jan Dobrowolski** – Kierownik Katedry Biotechnologii Środowiskowej i Ekologii Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, który wygłosił referat: „**Ekologia człowieka, a interdyscyplinarna współpraca w zakresie zapobiegania środowiskowym zagrożeniom dla zdrowia**”.

W drugiej części programu Kongresu zaprezentowano 6 skrótowych prac badawczych nadesłanych na Kongres i wybranych przez Radę Naukową TARR S.A.

Kongres Ekologiczny EKO – MED Tarnów 2007 był współfinansowany ze środków SMART (INTERREG III C), dotacji z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie.

W dobie, gdy osiągnięcia polskich naukowców są uznawane zarówno na poziomie krajowym jak i europejskim a często i światowym, przy jednoczesnym bardzo dużym obciążeniu społeczeństwa polskiego schorzeniami układu krążenia bardzo istotnym jest prowadzenie i promowanie badań naukowych, sprzyjających rozwojowi medycyny akademickiej.

Rzecz w tym, że rozwój w zakresie diagnozowania i leczenia chorób układu krążenia stawia wymóg podejmowania działań zmierzających do rozpowszechniania wiedzy o innowacjach i nowoczesnych technologiach w tym zakresie.

Wykład „Zastosowanie nowoczesnych metod obrazowania w pulmonologii” zwiastuje temat następnego Kongresu, który odbędzie się w 2008 roku.

MALGORZATA SKOTNICKA

Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
mskotnicka@tarr.tarnow.pl
www.tarr.tarnow.pl

Turystyka w Małopolsce (2006)

Bogactwo walorów turystycznych, dobra dostępność komunikacyjna oraz różnorodna i wysokiej jakości infrastruktura turystyczna sprawiają, że Małopolska jest jednym z najczęściej odwiedzanych regionów w Polsce. Aż 10% wszystkich turystów stanowią turyści zagraniczni, dla których zwłaszcza Kraków jest bardzo atrakcyjnym centrum turystyki kulturowej.

Na bazę noclegową Małopolski składają się obiekty zakwaterowania zbiorowego wszystkich możliwych typów (819 obiektów, tj. 12,2% bazy noclegowej kraju i posiadające łącznie 62,7 tys. miejsc noclegowych (10,9% bazy kraju). Stawia to Małopolskę w czołówce polskich regionów (po woj. zachodniopomorskim i pomorskim). Z roku na rok pojemność bazy noclegowej wzrasta, podobnie jak udział miejsc całorocznych (88,3% w 2006 r.). Turystyczne obiekty zakwaterowania zbiorowego są bardzo skoncentrowane w przestrzeni. Najbogatszą bazą noclegową dysponuje Kraków (27,1%) i górskie regiony Tatr (Zakopane – 13,5%), Podhala i Beskidów (Krynica – 9,6%)¹, czyli regiony o największych walorach kulturowych i krajozobowych. Najważniejszymi obok stolicy województwa centrami turystyki przyjazdowej w Małopolsce są: Kalwaria Zebrzydowska (1,1 mln turystów), Wieliczka i Oświęcim (po ok. 1 mln turystów). Kraków wyróżnia najsilniejsza koncentracja miejsc noclegowych w hotelach (65,3% ogółu miejsc w Małopolsce).

Od kilku lat systematycznie wzrasta liczba turystów odwiedzających Kraków i jego okolice (średnio o około 13% rocznie). W roku 2006 liczba turystów wyniosła nieco ponad 2,6 mln osób, co pozwoliło na udzielenie ponad 7,5 mln noclegów. Zaznacza się tendencja do skracania długości pobytu. W latach 2002 i 2003 trwał on średnio 3,2 dnia, a w 2006 już zaledwie 2,9 dnia. Znaczenie Krakowa na arenie turystyki międzynarodowej podkreśla dynamicznie rosnący udział turystów zagranicznych, który w roku 2006 osiągnął poziom 935 tys. Są to w przeważającej mierze Europejczycy (78,7%), a ponadto mieszkańcy Ameryki Północnej (9,3%) i Azji (8,6%)². Zmiany w strukturze narodowościowej turystów zagranicznych wskazują na rosnące zainte-

resowanie tym regionem wśród Brytyjczyków (15% – najliczniejsza grupa) i Włochów (7,2%) oraz na spadek udziału dotychczas dominujących w strukturze przyjazdów turystów z Niemiec (13,3%) i Stanów Zjednoczonych (8,6%).

Podkreślenia wymaga wysoki, jak na warunki polskie, stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie małopolskim. W 2006 r. wyniósł on 39,1% dla wszystkich obiektów bazy noclegowej (średnia dla Polski – 36,4%), a dla obiektów hotelowych aż 51,4% co stanowi najwyższą wartość w kraju (średnia dla Polski – 42,2%). Najwyższy stopień wykorzystania bazy noclegowej tradycyjnie notuje się w okresie wakacyjnym (sierpień – 52,6%, lipiec – 50,2%, wrzesień – 43,9%)³.

Znaczenie Krakowa jako dominującej destynacji turystycznej i centrum ruchu turystycznego Małopolski podkreśla liczba turystów corocznie je odwiedzających – 1,3 mln (ponad 50% wszystkich turystów w Małopolsce), z czego aż 58,4% stanowią turyści zagraniczni. Ogromną rolę w generowaniu zagranicznego ruchu przyjazdowego do Krakowa odgrywa lotnicze prze-

ście graniczne w Krakowie-Balicach, gdyż wzrost liczby turystów zagranicznych przylatujących do Polski za pośrednictwem tego portu lotniczego jest silnie skorelowany ze wzrostem liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów na terenie Krakowa. W 2006 roku Balice przyjęły już 2,3 mln pasażerów⁴.

Systematyczny wzrost liczby turystów, w tym turystów zagranicznych, wpływa korzystnie na prognozy rozwoju infrastruktury turystycznej w Krakowie i regionie Małopolski. Jakość obiektów zakwaterowania zbiorowego poprawia się, widoczny jest również wzrastający udział miejsc w obiektach hotelowych kosztem miejsc w obiektach niższej kategorii (zwłaszcza domach wycieczkowych i schroniskach młodzieżowych). Małopolska staje się znanym na arenie międzynarodowej ośrodkiem różnorodnych form turystyki – w tym turystyki weekendowej, biznesowej, kwalifikowanej i uzdrowiskowej.

Rozwój turystyki niesie ze sobą konkretne efekty ekonomiczne dla regionu w postaci wzrostu zatrudnienia w sektorze turystycznym i sektorach pokrewnych oraz wzrostu dochodów. W 2006 r. wpływ z turystyki w Małopolsce oszacowano na 4,2 mld zł⁵. Jej znaczenie jest widoczne również w dokumentach strategicznych województwa, gdzie wymieniana jest jako dziedzina kluczowa dla wzrostu konkurencyjności regionu.

ELŻBIETA PITRUS

Zakład Gospodarki Turystycznej i Uzdrowiskowej, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, epitrus@geo.uj.edu.pl

- 1 Turystyka w województwie małopolskim w 2006 r., 2007, Małopolski Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/kra/69_458_PLK_HTML.htm
- 2 Turystyka w województwie małopolskim w 2006 r., 2007, Małopolski Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/kra/69_458_PLK_HTML.htm
- 3 Turystyka w województwie małopolskim w 2006 r., 2007, Małopolski Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/kra/69_458_PLK_HTML.htm
- 4 Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II w Krakowie-Balicach, http://www.lotnisko-balice.pl/_pliki/_fck/pax07.xls, data dostępu: 12.11.2007
- 5 Nawrot A., 2007, Koncepcje rozwoju turystyki w Małopolsce w świetle Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków

dr Krzysztof Borkowski

Leszek Mazanek

Piotr Kopyciński: Zakład Obsługi Ruchu Turystycznego Instytutu Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie prowadzi liczne badania dotyczące współczesnych procesów zachodzących w turystyce. Proszę Panów o przybliżenie czytelnikom działań realizowanych przez tę jednostkę.

■ **Dr Krzysztof Borkowski** – Kierownik Zakładu, **mgr Leszek Mazanek** – wykładowca: Zakład Obsługi Ruchu Turystycznego to jeden z 11 zakładów Instytutu Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. Pracownicy jednostki, będąc praktykami i pracownikami dydaktycznymi, koncentrują się na obserwowaniu zjawisk związanych z ruchem turystycznym, a szczególnie z obsługą turystów i prowadzą badania w tym zakresie. Badania obejmują zarówno turystów przyjeżdżających do Krakowa i Małopolski, jak i mieszkańców regionu wyjeżdżających w celach turystycznych. W badaniach posługujemy się zarówno metodami jakościowymi, jak i ilościowymi. Metody jakościowe służą nam do poznania motywów ruchu turystycznego, tj. po co ludzie wyjeżdżają/przyjeżdżają do Krakowa i regionu, jak odbierają miasto, z jakich usług chcą korzystać.... Głównym narzędziem badawczym są w tym przypadku ankiety. Jeśli chodzi o badania ilościowe to pojawia się problem sposobu pozyskiwania danych. Chodzi głównie o to, że dane statystyczne bardzo się od siebie różnią, a wynika to z liberalizacji procesów ich zbierania. Pojawiają się rozbieżności i błędy związane m.in. z mankamentami w sprawozdawczości. Wobec tych problemów pracownicy Zakładu Obsługi Ruchu Turystycznego od 10 lat szukają i weryfikują nowe metody badawcze, co ma też odzwierciedlenie w pracy dydaktycznej. Prowadzone są praktyczne zajęcia

Wywiad z dr. Krzysztofem Borkowskim oraz Leszkiem Mazankiem z Zakładu Obsługi Ruchu Turystycznego Instytutu Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie

dla studentów, których tematem są: metody i techniki obsługi ruchu turystycznego, organizacja i funkcjonowanie jednostek obsługi ruchu turystycznego, czy wreszcie tworzenie produktu turystycznego.

P.K.: Wśród licznych zainteresowań pracowników Zakładu są też kierunki badawcze traktowane jako priorytety. Proszę o dokonanie ich charakterystyki.

■ **K.B., L.M.:** W latach 2003-2006 prowadzone były coroczne badania ruchu turystycznego w Małopolsce oraz w Krakowie. Badania te przeprowadzał inter-

dyscyplinarny zespół badawczy składający się m.in. z pracowników: Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (prof. dr hab. Tadeusz Grabiński, dr Renata Seweryn), Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej oraz Małopolskiej Organizacji Turystycznej. W tym międzyuczelnianym zespole prowadzimy prace nad sposobami weryfikacji dotychczasowej diagnostyki wielkości ruchu turystycznego, na co zespół uzyskał wewnętrzny grant badawczy AWF w Krakowie. Jednocześnie został złożony wniosek do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczący metodologii badań ruchu turystycznego. Po otrzymaniu dofinansowania nastąpi jej przetestowanie w Krakowie i Małopolsce. Po pozytywnej weryfikacji skuteczności metodologii, planuje się jej wdrożenie do jednostek samorządowych. Wówczas będzie ona ogólnodostępnym narzędziem dla jednostek, które chciałyby prowadzić podobne badania.

P.K.: Tematem przewodnim niniejszego numeru „Innowacyjnego Startu” jest przemysł turystyczny. Proszę Panów o scharakteryzowanie wzrostu znaczenia tego sektora w rozwoju gospodarczym regionu na przestrzeni ostatnich 10 lat.

■ **K.B., L.M.:** Przemysł turystyczny w Małopolsce jest niewątpliwie jednym z głównych źródeł wpływów budżetowych, a jego znaczenie nadal rośnie. Świadczą o tym choćby fakt, że mimo bogatej bazy hotelowej bez wcześniejszej rezerwacji trudno jest znaleźć miejsce noc-
ciąg dalszy na stronie 6

legowe w Krakowie. Ponadto, w ostatnich latach możemy zaobserwować zjawisko bardzo dużego zainteresowania inwestowaniem w branżę turystyczną podmiotów, które wcześniej nie prowadziły działalności gospodarczej w tym zakresie.

Rozwój przemysłu turystycznego to nie tylko rozbudowa infrastruktury przez sieci hotelowe, ale również rozkwit bazy okołoturystycznej. Powstają restauracje, kawiarnie ale również galerie sztuki, firmy przewozowe, wypożyczalnie rowerów, czyli podmioty, które w takiej liczbie nie mogłyby istnieć przy niskim natężeniu ruchu turystycznego.

Obecnie Zakład prowadzi inwentaryzację usług turystycznych w Krakowie. Opracowanie będzie stanowiło cenną bazę do analizy porównawczej, np. w stosunku do stanu z 1989 r., czy wyznaczenia linii trendu na przyszłość.

P.K.: Przemysł turystyczny w regionie przeżywa okres wyjątkowej prosperity. Jak to przekłada się na liczbę firm w tej branży zakładanych przez absolwentów Instytutu Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie?

■ **K.B., L.M.:** Kilka, kilkanaście lat temu prowadzono stosowne badania i wówczas szacowano, że około 50% absolwentów znajdowało zatrudnienie w branży turystycznej, a pozostałe 50% poza nią. Obecnie, ze względu na brak stosownych danych statystycznych, trudno o precyzyjne wyliczenia. Dodatkowo pojawia się problem zdefiniowania branży turystycznej w praktyce – czy dane przedsiębiorstwo działa *stricte* w branży turystycznej czy to już branża okołoturystyczna. Wreszcie, czy podmiot nie będący firmą turystyczną, a handlujący usługami turystycznymi powinien być zaliczany do tej branży.

Pomimo wielu wątpliwości faktem jest, że nasi absolwenci znajdują zatrudnienie w różnych dziedzinach gospodarki, zakładają własne przedsiębiorstwa poza sektorem. Ze względu na bardzo dobrą znajomość języków obcych, kreatywność i doskonałą znajomość rynku Krakowa, który jest „bramą Polski”, jeśli chodzi o przemysł turystyczny, bardzo często znajdują też zatrudnienie w branży turystycznej poza granicami kraju.

P.K.: Z pewnością nadejdzie okres, kiedy liczba turystów odwiedzających Kraków ustabilizuje się. Co trzeba robić, aby w dalszym ciągu przyciągać ich do stolicy Małopolski? Jaki potencjał kryje się w tzw. turystyce tematycznej oraz atrakcjach w innych częściach regionu?

■ **K.B., L.M.:** Niedawno w Urzędzie Miasta zorganizowano warsztaty dotyczące nowych produktów, nowej oferty odpowiadającej wymogom naszych czasów,

których jest 10 nowych kierunków, w których Kraków powinien zmierzać. Problematyką tą zajmuje się pani dr Anna Wilkońska, również pracownik naukowo-dydaktyczny naszego Zakładu. Ich identyfikacja odbywa się za pomocą ankiet skierowanych do osób przebywających w Krakowie, którzy wskazują „10 najbardziej reprezentatywnych produktów Miasta Krakowa”. Być może na podstawie tego zestawienia uda się wskazać nowe atrakcyjne miejsca.

Nadal nie jest także wykorzystany potencjał małopolskich uzdrowisk, a w Krakowie – potencjał Nowej Huty, Starego Podgórza, mało znany jest też Szlak Twierdzy Kraków. Małopolska posiada obiekty turystyczne, ale brakuje punktów informacji turystycznej oraz infrastruktury. Przykładowym rozwiązaniem tego problemu jest zintegrowanie działań podmiotów gospodarczych obsługujących biura podróży z właścicielami obiektów turystycznych, wymaga to jednak bardzo dużego nakładu pracy.

Warto też pomyśleć nad stworzeniem Małopolskiej Księgi Produktów, czyli swego rodzaju „menu” atrakcji turystycznych regionu, które mogłyby być połączone w oferty pakietowe.

P.K.: Proszę o wskazanie obszarów (miejsc) w regionie dotychczas nie odkrytych przez masowego turystę, a które w nadchodzących latach mogą liczyć na najdynamiczniejszy wzrost liczby odwiedzających.

■ **K.B., L.M.:** W chwili obecnej trudno jest jednoznacznie wskazać takie miejsce, gdyż wiąże się to z ogromną odpo-

wiedzialnością za ewentualne skierowanie ruchu turystycznego w miejsca uważane za enklawy. Wymaga to uprzednich konsultacji zarówno z gospodarzami obiektów, jak i władzami samorządowymi gmin i powiatów. Należy też zwrócić się do członków społeczności lokalnej, z pytaniem czy są przygotowani do rezygnacji z dotychczasowych zajęć na rzecz obsługi ruchu turystycznego. Dopiero po takich konsultacjach można myśleć o włączeniu interesujących nas obiektów do oferty biur/agencji turystycznych.

P.K.: W innych regionach, jak choćby w Kraju Ołomunieckim na Morawach, funkcjonuje zintegrowany system promocji oraz sprzedaży produktów i oferty turystycznej (m.in. dystrybucja bezpłatnych publikacji i materiałów promocyjnych służących informacji turystycznej, regionalna rabatowa karta turystyczna). W jakim stopniu wdrożenie podobnych rozwiązań w Małopolsce, co jest zapisane w Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007-2013, przyczyni się do zwiększenia zainteresowania regionem oraz wydłużeniem czasu pobytu w województwie?

■ **K.B., L.M.:** Oczywiście można przyjmować rozwiązania przetestowane w innych krajach czy regionach, można się na nich wzorować, ale nie należy ich jednak powielać, bo nie służy to promocji danego miejsca. Na podstawie doświadczeń innych regionów trzeba budować nową jakość. Ważne jest przy tym określenie punktów, w których strumień ruchu turystycznego wchodzi i wychodzi: czy to na obszarze regionu, czy całego kraju. Wszystkie materiały promocyjno-informacyjne powinny być dostępne przede wszystkim „w bramie”, czyli tam, gdzie ma miejsce pierwsze zetknięcie się turystów z regionem. W Małopolsce, choćby z racji funkcjonowania międzynarodowego portu lotniczego, krzyżowania się dróg i szlaków kolejowych, takim miejscem jest Kraków. Nie należy jednak dążyć do tego, aby miasto to stało się wyłącznym obrazem Małopolski. Kraków powinien być sercem regionu, ale turysta musi mieć możliwość uzyskania informacji, że jest jeszcze wiele innych wartych zobaczenia miejsc, np.: Wieliczka, Oświęcim, Bochnia, Kalwaria Zebrzydowska, Zator...

P.K.: Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiał: **PIOTR KOPYCIŃSKI**

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

Pomoc: **MALWINA ŁUCZYŃSKA**

Studentka IV roku Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Specjalność:
Gospodarka i Administracja Publiczna

Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej

Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej to jedna z niepaństwowych uczelni dobrze znana nie tylko na rynku województwa małopolskiego. To szkoła, która właściwie odczytuje potrzeby rynku i wpisuje się w znacznie przyspieszony obecnie rytm życia społecznego i gospodarczego.

Obecnie WSTiE kształci w systemie dziennym i zaocznym na trzech wydziałach: **Turystyka i Rekreacja** ze specjalnościami: Obsługa Ruchu Turystycznego, Hotelarstwo i Gastronomia, **Nauki Społeczne** ze specjalnościami: Public Relations, Manager Projektu oraz **Informatyka** ze specjalnościami: Systemy Baz Danych, Inżynieria Oprogramowania. Dodatkową ofertą edukacyjną są studia podyplomowe dla osób posiadających wyższe wykształcenie, studia podyplomowe kwalifikacyjne dla pracowników oświaty oraz kursy i szkolenia specjalistyczne: menedżera sportu, pilota wycieczek, wychowawcy i kierownika kolonii, animatora czasu wolnego, agenta reklamy, instruktora narciarstwa zjazdowego, instruktora kajakarstwa górskiego, instruktora fitness oraz kurs barmanów i sommelierów. Wielu absolwentów WSTiE kontynuuje naukę na uzupełniających studiach magisterskich na Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Wychowania Fizycznego, Akademii Górniczo-Hutniczej i Akademii Pedagogicznej w Krakowie oraz na innych renomowanych uczelniach.

Studenci WSTiE po drugim roku studiów mają możliwość kontynuacji nauki na Uniwersytecie Bedfordshire w Anglii oraz uzyskania polskiego i brytyjskiego dyplomu uczelni wyższej. University of Bedfordshire to prawdziwa międzynarodowa społeczność studencka ze 120 różnych krajów, najlepsi brytyjscy wykładowcy i praktycy, dzięki czemu jego absolwenci są niezwykle atrakcyjni na rynku pracy i poszuki-

wani przez pracodawców z całego świata. Z możliwości wyjazdu chce skorzystać wielu studentów WSTiE, gdyż nauka w międzynarodowym środowisku pozwala na poznanie różnych kultur oraz perfekcyjną naukę języków obcych.

Uczelnię odwiedzają też z wykładami monograficznymi osobistości świata nauki, kultury i polityki m.in. prof. dr hab. Aleksander Krawczuk, dr Marek Jerzy Nowakowski, prof. dr hab. Jan Ostrowski, komisarz UE prof. dr hab. Danuta Hubner, prof. dr hab. Ryszard Tadeusiewicz, prof. dr hab. Andrzej Chwalba.

Uczelnia ma wypracowane kontakty z kilkoma krajami Unii. Tworząc zintegrowany system edukacji międzynarodowej, współpracuje z prestiżowymi uczelniami zagranicznymi: Uniwersytetem Chambery w Sabaudii we Francji, Wyższą Szkołą Ekonomii Szolnoku na Węgrzech, Szkołą Turystyki w Chemnitz w Niemczech i Uniwersytetem w Mediolanie we Włoszech, z Uniwersytetem Bedfordshire w Luton w Anglii oraz European University for Rural.

Najbardziej aktywni studenci wyjeżdżają za granicę na staż, biorą udział w programie wymian międzynarodowych młodzieży z Niemiec, Węgier, Francji i Łotwy, uczestniczą w największych targach turystycznych, współpracują z instytucjami polonijnymi z Zachodniej Europy. WSTiE od lat jest zapraszana przez Dom Polonii w Henin Beaumont do udziału w Światowym Dniu Polonii i Sezonie Polskim w Belgii i północnej Francji. Zaangażowanie i postawa studentów za każdym razem zwracają uwagę mediów publicznych i władz, jak również przyciągają wielu znamienitych gości. Współpraca polsko-francuska przyczynia się do rozwoju kontaktów, promocji regionu oraz promocji konkretnych lokalnych i krajowych przedsiębiorstw. – *Nasi studenci stają się w krajach Wspólnoty ambasadorami kultury polskiej i spraw polskich, realizując w ten sposób strategiczne partnerstwo skierowane ku najbliższej przyszłości* – podkreśla kanclerz Maria Grzechynka. – Oczywiście, w pierwszej kolejności dbamy o promocję naszego miasta, które ze względu na bliskość najpiękniejszych pasm Beskidów posiada niepowtarzalne

walory krajobrazowe, a od kilku lat претендуje do miana ośrodka akademickiego.

Szkoła zaktywizowała lokalne środowisko i stała się konkurencją dla monopolu państwowego. Konkurencją, która przyspiesza zmiany na polskim rynku edukacji, głównie dzięki staraniom dotyczącym zapewnienia studentom pomocy finansowej. W minionym roku dofinansowanie otrzymywało ok. 25% studentów, z czego połowa tzw. stypendia socjalne. O stypendia naukowe ubiegają się ci, którzy uzyskują średnią ocen co najmniej 3.8. Studenci ze średnią 4,7 i wyższą dostają miesięcznie ok. 500 zł. Jeżeli chodzi o czesne, połowa studentów korzysta z systemu ratalnego.

Ogromną popularnością wśród młodzieży cieszą się płatne praktyki zagraniczne, stwarzające możliwość dodatkowego zarobku. Uczelnia wysyła swoich studentów do najatrakcyjniejszych miejsc na turystycznej mapie świata m.in. do USA, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemiec, Francji, Bułgarii, Włoch, Grecji, Hiszpanii i na Cypr. Studenci odbywają również praktyki w prestiżowych agencjach reklamowych i PR, w prasie i telewizji oraz w uznanych firmach informatycznych. Dzięki tym praktykom na grunt polski przenoszone są doświadczenia życia i pracy z innych krajów, a kontakty koleżeńskie często pomagają w znalezieniu zatrudnienia. – *Obowiązkowe praktyki naszych studentów stanowi często pierwszy kontakt z firmą, której profil jest zgodny z kierunkiem kształcenia* – mówi rektor prof. Janusz Sondel. – Mają na celu poznanie specyfiki pracy, struktury organizacyjnej oraz wymagań pracodawcy. Zazwyczaj spełniają swoją faktyczną rolę, ale zdarza się, że absolwenci pozostają na stałe w firmach, w których gościli.

WSTiE uczestniczy też w Programie Erasmus, którego głównym celem jest wspieranie międzynarodowej współpracy między uczelniami oraz rozszerzanie wymiany studentów i kadry naukowo-dydaktycznej w Europie. Erasmus przyznaje granty na wyjazdy tysiącom studentów i nauczycieli oraz dąży do rozszerzania europejskiego wymiaru studiów z myślą o tych studentach i wykładowcach, którzy nie uczestniczą bezpośrednio w wymianie. Młodzież

ciąg dalszy na stronie 8

wyjeżdżająca za granicę przełamuje stereotypy, staje się otwarta na ludzi i otaczający świat, jest kreatywna, chętniej uczestniczy w projektach i podejmuje działalność charytatywną. Na szczególną uwagę zasługuje wolontariat studencki na rzecz Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Sióstr Bo-romeuszek w Katowicach oraz coroczna akcja honorowego krwiodawstwa „Wampirada”.

Wielką popularnością wśród tegorocznych maturzystów szkół średnich z Małopolski cieszyły się konkursy o indeks WSTiE pod patronatem Kuratorium Oświaty w Krakowie: „Znaczenie turystyki w rozwoju regionalnym” w ramach projektu „Uwolnij wyobraźnię” oraz „Idea społeczeństwa informacyjnego” w ramach projektu „Informatyka otwiera drzwi jutra”. Główną nagrodą w każdym z konkursów był bezpłatny rok studiów na wybranym kierunku w WSTiE.

Mieszkańcy Suchej Beskidzkiej i władze samorządowe dostrzegają atuty WSTiE, doceniając również wkład Szkoły w ochronę polskiego dziedzictwa narodowego. Uczelnia zainaugurowała kolejny rok akademicki w zabytkowej siedzibie, zamku suskim zwanym „Małym Wawelem”, składającym się z szeregu pięknych renesansowych pomieszczeń – sal wykładowych, nowoczesnych laboratoriów komputerowych i dziekanatu. Do dyspozycji młodzieży oddano również klub studencki „U Stańczyka”.

Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii aktywnie uczestniczy w ważnych inicjatywach skierowanych do przedstawicieli branży turystyki, informatyki oraz public relations, współorganizując szereg różnorodnych szkoleń, konferencji naukowych i warsztatów w ramach projektów finansowanych przez UE. Są to m.in.:

1. „Innowacyjne firmy turystyczne województwa małopolskiego” realizowany w 2005 r. Beneficjenci projektu: właściciele i pracownicy sektora małych i średnich przedsiębiorstw branży turystycznej. W trakcie realizacji cyklu 6 warsztatów i 3 konferencji przeszkolono 398 osób (240 firm).
2. „Zastosowanie narzędzi informatycznych w zarządzaniu firmą” realizowany w 2005 r. Beneficjenci projektu: właściciele i pracownicy sektora małych i średnich przedsiębiorstw wszystkich branż. W trakcie realizacji cyklu warsztatów i konferencji przeszkolono 310 osób (227 firm).
3. „Centrum Innowacji i Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego WSTiE dla innowacyjnej gospodarki” realizowany w latach 2005-2007. Lokalny ośrodek Małopolskiego Regionalnego Systemu In-

nowacji przyczynił się do rozwoju regionalnej sieci współpracy oraz do rozwoju systemu komunikacji i wymiany informacji, co pozwala na stopniowe podnoszenie konkurencyjności małopolskich przedsiębiorstw. Beneficjenci projektu: właściciele i pracownicy sektora małych i średnich przedsiębiorstw wszystkich branż. W trakcie realizacji cyklu 12 warsztatów i 5 konferencji przeszkolono 392 osoby (309 firm).

4. „Rozwój nowoczesnych kadr branży turystycznej Polski południowo-wschodniej” realizowany w latach 2005-2006. Beneficjenci projektu: właściciele i pracownicy sektora małych i średnich przedsiębiorstw branży turystycznej. W trakcie realizacji cyklu 10 warsztatów przeszkolono 140 osób (74 firmy).
5. „Zastosowanie narzędzi public relations dla poprawy konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw” realizowany w latach 2005-2006. Beneficjenci projektu: właściciele i pracownicy sektora małych i średnich przedsiębiorstw wszystkich branż. W trakcie realizacji cyklu 15 warsztatów przeszkolono 271 osób (194 firmy).
6. „Szlakiem Kultury Europejskiej – wspólnotowy program „Młodzież” realizowany w 2005 r. Beneficjenci projektu: studenci Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej i studenci Szolnoki Föiskola w Szolnoku na Węgrzech. Obszar wdrażania projektu: Sucha Beskidzka i Szolnok.
7. „Akademickie Biuro Karier w ramach programu aktywizacji zawodowej Pierwsza Praca” realizowany w 2005 r. Beneficjenci projektu: studenci Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej.

Projekty przyczyniły się do podniesienia potencjału regionu małopolskiego w sferze innowacji w zakresie zastosowania nowoczesnych metod, technik i technologii informatycznych w zarządzaniu firmami turystycznymi, małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zapoczątkowały rozwój sieci współpracy pomiędzy różnymi sektorami gospodarki. – *Niezbędna jest ścisła współpraca naszej uczelni z biznesem, gdyż programy edukacyjne nie mogą powstawać w społecznej próżni* – wyjaśnia kanclerz Maria Grzechynka. Właściwe rozpoznanie zapotrzebowania rynku pracy dobrze służy społeczeństwu i zapobiega bezrobociu.

Wspólnie z AWF i Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie WSTiE współtworzy coroczne badania ruchu turystycznego regionu oraz projekty turystyczne. Są to m.in.:

1. „Badanie ruchu turystycznego w Krakowie w roku 2005”. oraz „Badanie ruchu

turystycznego w Małopolsce w roku 2005”. Projekty finansowane ze środków budżetu miasta Krakowa oraz Małopolskiej Organizacji Turystycznej realizowany pod nadzorem Małopolskiej Organizacji Turystycznej z udziałem ekspertów Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie i Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej; Kraków 2005, Kierownik projektu: dr Krzysztof Borkowski.

2. „Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce w roku 2006”. Projekt finansowany ze środków Województwa Małopolskiego, oraz Małopolskiej Organizacji Turystycznej realizowany pod nadzorem Małopolskiej Organizacji Turystycznej z udziałem ekspertów Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie i Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej; Kraków 2006, Kierownik projektu: dr Krzysztof Borkowski
3. „Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki w gminach na historycznej trasie linii kolejowej Chabówka – Nowy Sącz na lata 2006-2013. Kierownik projektu: dr Marek Łabaj.

W kwietniu tego roku WSTiE gościła członków Europejskiej Organizacji Apure zajmującej się rozwojem obszarów małych miast i wsi. Organizacja ta powstała 19 lat temu we Francji. Zrzesza ludzi nauki, biznesu oraz różnych organizacji ze wszystkich krajów należących do krajów UE. Działalność jej polega na dążeniu do rozwiązywania problemu migracji ludzi ze wsi do dużych miast, co w rezultacie doprowadza do wyludnienia tych terenów oraz na niedopuszczeniu do powstania tego problemu w krajach, które od niedawna są członkami UE. Członkowie Europejskiej Organizacji Apure gośczonej przez WSTiE przybyli z Francji, Portugalii, Węgier, Anglii oraz Włoch na konferencję poświęconą „Znaczeniu aktywizacji małych miast i wsi dla przyszłości zjednoczonej Europy.”

W ramach tego spotkania WSTiE wspólnie z Europejskim Centrum Informacji w Krakowie było organizatorem seminarium z okazji obchodów 50-lecia podpisania Traktatów Rzymskich ustanawiających Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom). Seminarium odbyło się w siedzibie Europejskiego Centrum Informacji.

Głównym tematem drugiego dnia wizyty było omówienie programu przyszłorocznej międzynarodowej sesji Uniwersytetu do spraw Rozwoju Obszarów Wiejskich. Odbędzie się ona w czerwcu 2008 r. w Suchej Beskidzkiej. Organizatorem tej sesji, która wypada w 20 rocznicę

powstania Europejskiej Organizacji Apure, została WSTiE. Od 2008 r. WSTiE stanie się siedzibą Europejskiej Organizacji Apure w Polsce. Jest to ogromny zaszczyt dla uczelni, miasta i regionu.

W maju tego roku Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii miała zaszczyt współorganizować wraz z Federacją Regionalnych Związków Gmin i Powiatów RP oraz Małopolskim Regionalnym Centrum Informacji Europejskiej Deutsche Gesellschaft e.V. debatę europejską „Our Message to Europe”.

Projekt „Our Mesagge to Europe” realizowany jest w ramach Planu D (Debata, Dialog, Demokracja) Komisji Europejskiej i ma na celu podjęcie działań zmierzających do poznania przekonań obywateli dotyczących wizji przyszłej Europy w pięciu krajach Unii Europejskiej: Niemczech, Austrii, Polsce, Czechach i Słowacji. W Polsce debaty te odbyły się w czterech miastach: w Krakowie, Suchej Beskidzkiej, Bydgoszczy i Elku.

Jedna z debat miała miejsce 31 maja w Suchej Beskidzkiej w Sali Renesansowej „Małego Wawelu” – siedziby WSTiE. Poruszano tematy dotyczące projektów unijnych realizowanych przez miasta, gminy czy organizacje, których przedstawiciele brali udział w debacie europejskiej. Goście biorący udział w dyskusji zastanawiali się wspólnie, co zrobić, by obszary małych miast i wsi nie wyludniały się, poruszali związaną z tym problematykę niskich wynagrodzeń czy emigracji w poszukiwaniu pracy – *Nasze miasto może poszczycić się udziałem w licznych projektach unijnych i przedsięwzięciach na rzecz promocji regionu. Najważniejsza jest tu inicjatywa społeczeństwa obywatelskiego, natomiast rolę samorządu jest wspierać ludzi w tych staraniach* – powiedział Stanisław Lichosyt, burmistrz Suchej Beskidzkiej. Dyskusja dotyczyła także zagadnienia „Europy regionów czy Europy narodów?”. Prelegenci byli zdania, iż powinniśmy zadbać o to, by uczestniczyć w UE z własną tradycją i kulturą. – *Musimy dbać o własną tożsamość, a Europa Regionów wyznacza dobry kierunek zmian* – mówił Marek Listwan, wójt gminy Zawoja. Rozmawiano także o rozwoju turystyki w związku z akcesją Polski do UE. – *Polska jest krajem atrakcyjnym dla europejskich turystów, jest krajem bezpiecznym, w którym dba się o wysokie standardy usług turystycznych, ale to także kraj, który jest bardzo silnie związany z Europą w kontekście historyczno-kulturowym* – przypominał poseł Andrzej Gut-Mostowy. Przedstawiciel Komisji Europejskiej, Wojciech Wysocki, tak podsumował tę część dyskusji – *Wiele udało nam się wspólnie osiągnąć, było dużo wyzwania, których przewidzieć się nie dało. Jednak spójne działanie na arenie międzynarodowej ma już*

swoje pozytywne efekty. Dobro Europy – to nasze wspólne dobro.

Po zakończeniu wystąpień gości rozpoczęła się część panelowa debaty mająca na celu poznanie opinii obywateli na temat jednoczącej się Europy i kierunku tych przeobrażeń. W części tej głos zabrali między innymi obecni na sali studenci kierunków Politologia oraz Turystyka i Rekreacja z WSTiE, którzy wykazali się szeroką wiedzą na temat poruszanych zagadnień – *Jeśli jesteśmy świadomi naszej wartości, naszych możliwości, jednak nie możemy zapomnieć, że to, co otrzymaliśmy od UE nie jest prezentem. Unia jest dla nas szansą, wielkim wyzwaniem, ale by brać, trzeba najpierw dać. Pokażmy Unii, jak wiele mamy do zaoferowania, pamiętając jednocześnie o naszej ojczyźnie, także o tej małej* – dodała studentka drugiego roku PR. Po zakończeniu panelu dyskusyjnego wszyscy zebrani mogli wziąć udział w II części projektu realizowanej przez ekipę filmową z Niemiec. Studenci udzielali wywiadów i przekazywali swoje „wiadomości dla Europy”, które następnie zostaną wykorzystane w przygoto-

wanym filmie dokumentalnym. Jak udało nam się dowiedzieć, telewizja niemiecka bardzo pozytywnie wyraziła się na temat wystąpień polskich studentów.

Organizacja i uczestnictwo w tego typu przedsięwzięciach i projektach to zaszczyt dla suchkich studentów, ale to także szansa rozwoju dla całego regionu. Fakt, że tak istotne wydarzenia mają miejsce w Suchej Beskidzkiej, jest ważnym sygnałem, że tutaj także można rozmawiać na ważne tematy i uczestniczyć w wielkiej polityce, że nasz wpływ na losy UE nie jest wpływem wirtualnym. Przyszłość Europy, Polski i regionu leży też w naszych rękach.

Aktywny udział studentów WSTiE pokazuje, że młodzi ludzie będą mieli takie życie zawodowe i społeczne, jaki będzie ich kapitał, marzenia i odwaga w przekraczaniu barier, a indywidualne kompetencje oraz wykraczanie poza własne ograniczenia na pewno skrócą kolejkę do sukcesu. ■

AGNIESZKA NOPARLIK-SŁODYCZKA

Project Manager

Wyższa Szkoła Ekologii i Turystyki

Jakub Pająk

Napisać artykuł o sobie... hm, kiedy i jak zaczęła się moja pustynna pasja? Jakieś pięć lat temu pierwszy raz znalazłem się na prawdziwej pustyni. Wadi Rum w Jordanii urzekła mnie swą surowością i spokojem, a jednocześnie nieznanym mi wcześniej pięknem. Wokoło sięgające 800 m skalne ściany czerwonego piaskowca, zaś u ich podnóży wydmy złożone z miliardów ziarenek piasku, o równie żywych i intensywnych barwach. Wtedy była to wielka, studencka przygoda – 250 dolarów w kieszeni i dalej autostopem z Polski nad Morze Czerwone. Po powrocie przez następny rok czar pustyni i jej fascynująca „geologiczna golizna” nie dawały mi spokoju. Postanowiłem zmierzyć się z największą gorącą pustynią świata – Saharą. Po wielu żmudnych miesiącach załatwiania formalności udało się zdobyć wizę i wyruszyć na pół-naukową wyprawę do jednego z najbardziej niedostępnych turystycznie krajów Afryki Północnej – Libii... Później, już w ramach własnych badań terenowych, spędziłem na Saharze blisko pół roku odwiedzając m.in. Algierię, Mali, Maroko, Mauritanię, Niger, Saharę Zachodnią. Rozległe przestrzenie, które wtedy przemierzyłem, ukazały mi ogromną georóżnorodność pustyni, minimalizm świata roślinnego, zawsze zachwycał i zaskakiwał przystosowaniem do tak ekstremalnych warunków, zaś ludzie żyjący w tych surowych krainach okazywali się serdeczni i pomocni.

Już kończąc studia na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska krakowskiej Akademii Górniczo-Hutniczej wiedziałem, że jeśli nie zajmę się pustyniami, nie będę sobą. Jako geolog mógłbym zacząć się w którejś z kompanii naftowych wydobywających ropę w Algierii, Libii, czy Tunezji – ciekawa praca za dobre pieniądze. Dla mnie jednak twórczym połączeniem moich pasji, czyli geologii, pustyni, fotografii i podróży, okazały się studia doktoranckie o specjalności Geoturystyka (www.geoturystyka.pl), która oferuje studentom interesujący program studiów i praktyk terenowych, możliwość poznania języków obcych oraz perspektywę znalezienia ciekawej pracy. Dla mnie zaś jest okazją do realizacji naukowych ambicji w dziedzinie geologii i turystyki Sahary oraz przekazywania wiedzy z zakresu nauk o Ziemi kolejnym pokoleniom geologów. Działalność ta daje mi ogromną satysfakcję i żywię nadzieję, że obok pracy doktorskiej dotyczącej zagadnień ochrony przyrody nieożywionej i możliwości rozwoju turystyki geologicznej w wybranych rejonach Sahary, powstanie także pierwszy geoturystyczny i zarazem pierwszy w języku polskim przewodnik po tejże pustyni. Tymczasem przygotowuję się do otwarcia banku fotografii (www.foto-bank.pl), do którego zapraszam od początku roku 2008. Jednak już dziś gorąco zachęcam do odwiedzenia strony www.daalej.prv.pl, na której znajdziecie Państwo więcej informacji oraz galerie zdjęć z różnych rejonów świata.

Paulina Waśniewska

Nie dalej jak cztery miesiące temu obudziłam się jako świeżo upieczony mgr inż. geoturystyki. Z pięknymi wspomnieniami ze studiów oraz głową pełną pomysłów na siebie ruszyłam na poszukiwania pracy, ale może zacznę od początku.

Zawsze interesowałam się turystyką. Ach, te marzenia o byciu dyrektorem hotelu - a może wybrzeże Hiszpanii i własny hotelik? Nie chciałam rezygnować z moich zainteresowań przedmiotami ścisłymi. Będąc w Krakowie trafiłam na dni otwarte Akademii Górniczo-Hutniczej i dowiedziałam się o specjalności geoturystyka na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska. Wiedziałam, że to strzał w dziesiątkę.

Program nauczania obejmował dwa bloki tematyczne: ogólny, w którym zdobywaliśmy wiedzę z zakresu nauk o Ziemi oraz specjalistyczny, w skład którego wchodziły między innymi: turystyka kwalifikowana, obsługa ruchu turystycznego, planowanie tras i imprez turystycznych, atrakcje turystyczne, informacja, promocja, marketing oraz prawo w turystyce. Wiedzę teoretyczną konfrontowaliśmy w praktyce na różnego rodzaju wyjazdach krajowych jak i zagranicznych. Została po nich nie tylko wiedza, ale też piękne wspomnienia. Praca magisterska, pod kierunkiem dr inż. Alicji Kicińskiej pozwoliła mi na ukierunkowanie mojej wiedzy i zainteresowań.

Jednak decydującym elementem w trakcie szukania pracy oprócz wykształcenia okazała się znajomość języków obcych oraz systemów komputerowych stosowanych w turystyce. Szczególny nacisk pracodawcy kładli na język angielski i tu na pewno bardzo pomocny okazał się certyfikat FCE. Skończony kurs pilota wycieczek i rezydenta biur podróży w turystyce wyjazdowej również okazał się nie bez znaczenia.

Obecnie realizuję swoje marzenia zawodowe pracując jako koordynator sieci Hosteli Lemon, która posiada Hostel Yellow w Krakowie oraz oddziały w Warszawie i Lizbonie. Bardzo ważnym elementem w pierwszej pracy okazało się podejście szefa do młodej osoby. Pozwoliło mi ono wykazać się dużą samodzielnością, dzięki czemu mogę w praktyce wykorzystać swoją wiedzę oraz wykazać się dużą kreatywnością. Dodatkowo praca ta pozwala mi poznawać ciekawych ludzi z całego świata, dzięki czemu pogłębiam codziennie swoją znajomość języka. To nie tylko służbowe kontakty, ale przyjaźnie na całe życie.

Ogólnie

Przysłop to typowy dla polskich Karpat przysiółek, położony na wysokości około 700 m n.p.m. w Paśmie Jałowieckim Beskidu Żywieckiego w Małopolsce. Przysiółek, choć powszechnie uważany za część Zawoi, w rzeczywistości jest zlokalizowany na terenie trzech gmin: Zawoja, Stryszawa i Maków Podhalański. W Przysłopi można jeszcze spotkać stare drewniane domy i liczne przydrożne kapliczki. Ze względu na wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe oraz cenne inicjatywy na rzecz rozwoju lokalnego Przysłop stał się zakątkiem chętnie odwiedzanym przez turystów indywidualnych i grupy wycieczkowe z całej Polski, a także przez gości z zagranicy. Atrakcją jest też znajdujący się w pobliżu Babiogórski Park Narodowy.

Na tle innych karpacczych wiosek Przysłop wyróżniają jednak przede wszystkim działania na rzecz zrównoważonego rozwoju. Do podmiotów, które zabiegają o rozwój przysiółka, pamiętając przy tym o unikatowych wartościach kulturowo-przyrodniczych, zalicza się: Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju „Przysłop”, Klasztor oo. Karmelitów Bosych, Szkołę Edukacji Środowiskowej na „Bursztynowym Szlaku” w Zawoi Przysłop.

Klasztor oo. Karmelitów Bosych i elektrownia wiatrowa

Za inicjatorów działań na rzecz zrównoważonego rozwoju prezentowanego obszaru należy uznać miejscowych Karmelitów Bosych. Przeor Klasztoru, o. Romuald, jest znany z wdrażania rozwiązań proekologicznych w klasztorze (pompy ciepła, kolektory słoneczne). Z jego inicjatywy w czerwcu 1996 roku powstała elektrownia wiatrowa. Ten 30-metrowy wiatrak bar-

ZAWOJA PRZYSŁOP

Ku zrównoważonemu rozwojowi

dzo szybko stał się lokalną atrakcją zarówno ze względu na niepodważalne walory ekologiczne, jak i turystyczne. Inwestorem i użytkownikiem urządzenia jest klasztor oo. Karmelitów Bosych w Zawoi. Jest to w pełni zautomatyzowana i profesjonalna elektrownia wiatrowa typu EW 160, sterowana przez specjalny układ mikroprocesorowy. Wyposażono ją w silnik wiatrowy trzyskrzydłowy o średnicy wirnika 22 m. Łopaty wirnika mają regulowany kąt ustawienia na wiatr dla uzyskania stałej prędkości. Całość umieszczona jest w obrotowej głowicy na wieży o wysokości 30 m. Elektrownia pracuje przy prędkości wiatrów od 4 do 25 m/s, a moc znamionową 160 kW uzyskuje przy prędkości wiatru 14 m/s. Miejsce, w którym usytuowano wiatrak stanowi cel wycieczek przebywających w Zawoi wczasowiczów i turystów, którzy oprócz tego wciąż rzadkiego w Polsce rozwiązania inżynierskiego mogą podziwiać malowniczą panoramę Pasma Policy, masywu Babiej Góry i Pasma Jałowca.

Niewątpliwie zakonnicy skupieni w Klasztorze oo. Karmelitów Bosych odegrali ważną rolę w ukazaniu kościoła jako kreatora postaw proekologicznych na rzecz otoczenia. Stało się tak dzięki włączeniu Klasztoru w inicjatywy mieszkańców. Zakonnicy, oprócz wspomnianej już elektrowni wiatrowej, przyczynili się też do budowy pomp ciepła i kolektorów słonecznych, pieca na biomase, oczyszczalni

ścieków, czy wreszcie energooszczędnego oświetlenia. Zgodnie z zamierzeniami, celem zakonników jest stworzenie i włączenie się w sieć obiektów kościelnych realizujących idee ochrony środowiska w Polsce, Europie i na świecie.

Stowarzyszenia na rzecz Zrównoważonego Rozwoju „Przysłop”

Działania zakonników przekonały mieszkańców do wdrażania idei rozwoju przysiółka, głoszącej wykorzystanie potencjału przyrodniczo-kulturowego bez konieczności szkodliwej ingerencji w środowisko naturalne. Dowodem tak ukształtowanego sposobu myślenia jest założenie Stowarzyszenia na rzecz Zrównoważonego Rozwoju „Przysłop”. Powstało ono w 2000 roku z inicjatywy nauczycieli miejscowej podstawowej. Stowarzyszenie zrzesza ludzi najbardziej aktywnych i pragnących rozwiązywać problemy swojej miejscowości oraz działać dla poprawy jakości życia w przysiółku z poszanowaniem lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Stowarzyszenie podejmuje liczne działania w tym obszarze m.in. poprzez wykonanie ujęcia wody, budowę wodociągu i przydomowych oczyszczalni ścieków, czy też wspieranie termomodernizacji lokalnych budynków użyteczności publicznej. Ponadto promuje odnawialne źródła energii (wykorzystanie kolektorów słonecznych dla gospodarstw wiejskich), wdraża selektywną zbiórkę odpadów w gospodarstwach domowych, zajmuje się również promocją produktów lokalnych, miejscowych twórców i rzemieślników, jak i działaniami na rzecz ochrony wartości kulturowych, przez co przyczynia się do rozwoju lokalnej turystyki. Stowarzyszenie uczestniczy również w przedsięwzięciach o charakterze ponadlokalnym, np. koordynuje Program „Szkoły dla Ekorozwoju” w regionie babiogórskim, a także wchodzi w skład grupy partnerskiej „Łączy Nas Babia Góra”, w ramach której podejmowane są wspólne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu babiogórskiego. Członkowie tego podmiotu angażują się także w działania wyrównujące szanse edukacyjne dzieci i młodzieży, co przejawia się organizowaniem kursów języków obcych i zajęć komputerowych, czy też wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju kultury fizycznej (budowa boiska, wyposażenie szkoły w sprzęt sportowy). Wreszcie, Stowarzyszenie nie zapomina o wdrażaniu idei spo-

ciąg dalszy na stronie 12

Klasztor oo. Karmelitów Bosych

Elektrownia wiatrowa

Kolektory w domu prywatnym

Pompa ciepła

łączeństwa informacyjnego, prowadząc kursy komputerowe dla osób dorosłych oraz umożliwiając bezpłatny dostęp do internetu. Realizacja działań Stowarzyszenia jest łatwiejsza dzięki współpracy z licznymi organizacjami, wśród których należy wymienić: Starostwo Powiatowe w Suchej Beskidzkiej, gminy powiatu suskiego (Zawoja, Stryszawa, Maków Podhalański), Babiogórski Park Narodowy, Klasztor oo. Karmelitów Bosych w Zawoi, Fundację Partnerstwo dla Środowiska, czy też Polski Klub Ekologiczny w Krakowie.

Szkoła Edukacji Środowiskowej na „Bursztynowym Szlaku”

Szkoła Podstawowa nr 4 im. św. Rafała Kalinowskiego w Zawoi Przysłop powstała w 1959 roku z inicjatywy i przy dużym wkładzie pracy społecznej mieszkańców. Jej istnienie jest szczególnie ważne, gdyż funkcję edukacyjną dostosowuje do potrzeb społeczności lokalnej, a przede wszystkim zaspokaja potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży. Dewizą placówki jest wychodzenie na zewnątrz z ofertą szeroko pojętej edukacji ekologicznej i regionalnej, co kształtuje jej pozytywny wizerunek w bliższym i dalszym środowisku. Działalność szkoły na rzecz ekorozwoju Przysłopa rozpoczęła się w 1999 roku w sytuacji zagrożenia likwidacją. Uczniowie, rodzice i nauczyciele postanowili działać na rzecz środowiska lokalnego pod hasłem „W zgodzie z dekalogiem i naturą” w utworzonym tu Ośrodku Edukacji Środowiskowej na „Bursztynowym Szlaku”. Jego funkcjonowanie obejmuje organizację zajęć i imprez edukacyjnych oraz działania mające na celu ochronę środowiska naturalnego, w tym: selektywną zbiórkę odpadów, zastosowanie kolektorów słonecznych, termomodernizację budynku, zastosowanie energooszczędnych świetlówek, założenie ogródka bioróżnorodności, uruchomienie oczyszczalni ścieków.

Z inicjatywy szkoły powstała pierwsza w Zawoi szkolna ścieżka dydaktyczna, która obejmuje najciekawsze elementy przyrodnicze, ekologiczne i kulturowe Przysłopia. Ścieżka składa się z 14 punktów przedstawiających: osiągnięcia szkoły, działalność społeczności lokalnej na rzecz środowiska naturalnego i kulturowego, lokalnych twórców i rzemieślników, a także stare chaty, studnie i piwniczki, przydrożne kapliczki, klasztor oo. Karmelitów Bosych, elektrownię wiatrową, miejscową bioróżnorodność (siedliska zwierząt, formy skalne, potok górski, bory jodłowe i lasy bukowe, stanowiska roślin chronionych) oraz krajobraz górski z widokami na Pasma Babię Góry, Policy i Jałowca.

W pomieszczeniach budynku urzędowo Izba Regionalna im. Franciszka Gazdy, która posiada zbiór cennych eksponatów:

dawnych narzędzi, sprzętów gospodarstwa domowego, elementów stroju, fotografii. Społeczność szkolna zgromadziła i udokumentowała materiał historyczny i etnograficzny „małej ojczyzny” w postaci albumów, słowników gwary i nazw własnych oraz zbiorów legend, pieśni i gawęd. Z kolei Spółdzielnia Uczniowska „Sklepik pod Magurką” służy turystom i zwiedzającym jako punkt sprzedaży wyrobów miejscowych twórców ludowych, pamiątek i wydawnictw o regionie. Szkoła prowadzi także usługi turystyczno-edukacyjne dla „zielonych szkół” i innych grup turystycznych.

Placówka została wyróżniona przez Fundację Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Warszawie Zielonym Certyfikatem I i II stopnia, czyli znakiem jakości za działania na rzecz zrównoważonego rozwoju lokalnego, certyfikatem Lokalnego Centrum Aktywności Ekologicznej oraz jako pierwsza w Polsce otrzymała międzynarodowe wyróżnienie – Zieloną Flagę w ramach Programu Eco-Schools. Proekologiczne działania oo. Karmelitów, Stowarzyszenia oraz miejscowej szkoły nie pozostały bez wpływu na postawę lokalnej społeczności. Mieszkańcy Przysłopia zrozumieli, że realizacja takich przedsięwzięć nie musi oznaczać stagnacji. Wprost przeciwnie, wraz ze wzrostem zainteresowania turystów i różnych organizacji tutejszymi rozwiązaniami innowacyjnymi, powstały gospodarstwa ekologiczne i agroturystyczne, a mieszkańcy „Zawoi właściwej” z podziwem spoglądają na sąsiadów z przysiółka. W związku z niewątpliwym sukcesem tego przedsięwzięcia należy spodziewać się podejmowania podobnych inicjatyw na innych obszarach regionu. Przykład płynący z Zawoi Przysłop wskazuje, że sukces rynkowy może odnieść nie tylko typowe przedsiębior-

DOJAZD

Komunikacja publiczna

- pociągiem do Suchej Beskidzkiej lub Makowa Podhalańskiego, a później autobusem do Zawoi; należy wysiąść na przystanku Zawoja Gawły, a stąd piechotą lub autobusem (3 km) na Przysłop,
- pociągiem lub autobusem do Suchej Beskidzkiej; z Suchej Beskidzkiej są bezpośrednie połączenia PKS: Sucha Beskidzka – Zawoja Przysłop,
- autobusem do Zawoi (bezpośrednie połączenia PKS z Krakowa, Bielska-Białej i Katowic); dodatkowo z Krakowa prywatne busy.

Samochód

- do Suchej Beskidzkiej przez Stryszawę na Przysłop lub przez Maków Podhalański do Zawoi Gawły, gdzie skręcamy na Przysłop.

Rower – znakowane szlaki rowerowe

- z Makowa Podhalańskiego (od stacji PKP przez Grzechynię),
- z Suchej Beskidzkiej (przez Stryszawę),
- z Zawoi Centrum, Zawoi Gołyni i Zawoi Gawły.

stwo nastawione na zysk, ale również zespół inicjatyw społecznych działających w zgodzie z prawami natury oraz lokalną specyfiką.

Więcej informacji o działaniach podejmowanych w Zawoi Przysłop oraz instytucjach funkcjonujących w przysiółku można znaleźć na stronie internetowej <http://www.przyslop.zawoja.pl>

Opracował: **PIOTR KOPYCIŃSKI**

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
piotr.kopycinski@ae.krakow.pl

W artykule wykorzystano materiały dostarczone przez Mariusza Zasadańskiego z Zawoi Przysłop.

Tarnowskie Centrum Informacji

Turystyka jest jednym z wiodących sektorów gospodarki w Europie. Charakteryzuje go duża konkurencyjność – ponieważ turyści zawsze mają szeroki wybór miejsc wypoczynku. W związku z tym nieatrakcyjna lokalizacja, słabe zaplecze techniczne lub informacyjne mogą doprowadzić do tego, że dane miejsce nie będzie odwiedzane. Dlatego bardzo ważne jest promowanie regionu nie tylko w kraju ale również za granicą.

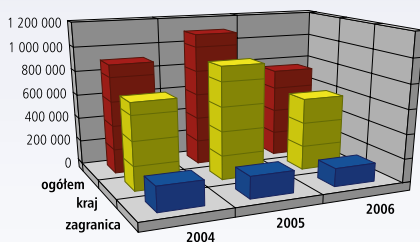
Branża turystyczna jest bardzo wrażliwa na wszelkie zmiany zachodzące w regionach oraz ich gospodarce. Nie można tego faktu lekceważyć, aby nie doprowadzić do

nieodwracalnych zmian w regionach bazujących na tym sektorze. Niewątpliwie ważnym czynnikiem jest ciągła obserwacja zmian zachodzących w trendach, upodobaniach klientów. Konkurencyjność branży bardzo często określa zdolności innowacyjne, prowadzące do trwałej rentowności i silnej pozycji konkurencyjnej. Procesy innowacyjne prowadzą do poszerzenia oferty i wprowadzenia nowych usług na rynek co wpływa na poziom zainteresowania. Ważnym atutem jest dostosowanie się jednostek działających w tej branży do przyjmowania nowinek technologicznych i rozwiązań innowacyjnych, ciągle do-

Tab. 1. Turystyka w roku 2006 w regionie tarnowskim (miasta Tarnów, powiaty: tarnowski, brzeski, bocheński, dąbrowski, część powiatu dębickiego w woj. Podkarpackim)⁷

Liczba odwiedzających	2004	2005	2006 ⁸
Ogółem	900 000	1 100 000	750 000
Turyści krajowi	700 000	920 000	600 000
Turyści zagraniczni	200 000	180 000	150 000

Wykres 1. Liczba turystów odwiedzających region tarnowski

skonalenie usług, poszerzanie ich zakresu oraz asortymentu. Poziom innowacyjności podnosi niewątpliwie atrakcyjność regionu.

Tarnowskie Centrum Informacji (TCI) powstało 2 listopada 1999 roku w Tarnowie dzięki dotacji Programu Tourin PHARE Unii Europejskiej oraz pomocy Gminy Miasta Tarnów. Działalność swoją wiąże przede wszystkim ze wspieraniem rozwoju lokalnego rynku turystycznego w regionie tarnowskim. Planowanie rozwoju regionalnego rynku turystycznego, lokalne wspieranie prac Polskiej Organizacji Turystycznej, działania promocyjne na rzecz rozwoju turystyki w regionie, stworzenie fachowej oferty turystycznej to główne cele TCI.

W ramach działalności innowacyjnych TCI można wyróżnić stworzenie regionalnego systemu informacji o rezerwacji miejsc oraz kierowanie systemem informacji wizualnej Tarnowa i regionu. Turystyka niewątpliwie podlega ciągłej ewolucji, główną przyczyną tych zmian są wymagania turystów. Rozwój technologii informatycznych stanowi poważny krok w stronę rozwoju turystyki. Dlatego bogato rozbudowana strona internetowa przyczynia się do poszerzania oferty i zaistnienia w branży turystycznej. Podyktowane jest to między innymi wzrostem stopy życiowej oraz wymagań konsumentów na rynku usług turystycznych.

TCI jest jednostką stawiającą na innowacyjne działania, dlatego swoim partnerom gotowym do współpracy proponuje⁶: pomoc i doradztwo w rozwijaniu

przedsięwzięć turystycznych, organizację szkoleń w dziedzinie praktycznego zarządzania turystyką, organizowanie wspólnych kampanii promocyjnych w tym targów, poszukiwanie źródeł finansowania przedsięwzięć turystycznych, pośrednictwo w sprzedaży biletów na imprezy turystyczne i kulturalne oraz organizację i obsługę lokalnych wydawnictw turystycznych.

TCI w swojej ofercie posiada również: wynajem pokoi hotelowych, organizowanie i obsługę szkoleń i konferencji, publikacje związane z turystyką, pamiątki i gadzety z Tarnowa, wynajem projektora multimedialnego, wypożyczalnię rowerów.

W TCI można dostać bezpłatne materiały informacyjno-promocyjne na temat regionu tarnowskiego. Są one wydawane w różnych językach m.in.: angielskim, niemieckim, węgierskim, rosyjskim, francuskim i hiszpańskim, również w niespotykanych językach jak: duński, niderlandzki, szwedzki. Oprócz kompleksowej informacji, można otrzymać dodatkowo bezpłatne materiały (wydawane przez TCI, MOT, Urząd Marszałkowski, POT), na temat atrakcji turystycznych, muzeów, restauracji oraz hoteli.

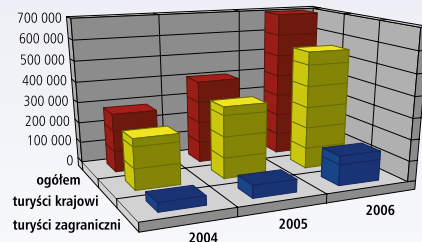
Prężny wzrost rynku internetowego w Polsce skłania coraz większą liczbę firm do wykorzystywania tego medium w swojej działalności. Potocznie można powiedzieć, że od Internetu nie ma ucieczki dlatego tak ważne jest ciągłe poszerzanie i unowocześnianie strony internetowej. Ciągłe doskonalenie portalu internetowego wiąże się z samym rozwojem turystyki. Jednym z udogodnień innowacyjnych w TCI jest dostęp do darmowego stanowiska internetowego oraz dostępność kilku wersji językowych portalu internetowego (polskiej, angielskiej, niemieckiej i włoskiej).

Centrum od kilku lat promuje region tarnowski na najważniejszych krajowych i zagranicznych targach turystycznych. Do sukcesów TCI można zaliczyć Dyplom Marszałka Województwa Małopolskiego za wkład w rozwój i promocję turystyki w Województwie Małopolskim w 2007 roku dla Tarnowskiego Centrum Informacji

Tab. 2. Turyści odwiedzający miasto Tarnów

Liczba odwiedzających	2004	2005	2006 ⁹
Ogółem	280 000	400 000	700 000
Turyści krajowi	238 000	340 000	560 000
Turyści zagraniczni	42 000	60 000	140 000

Wykres 2. Liczba turystów odwiedzających miasto Tarnów

Krynica, Konkurs na najlepsze centrum informacji turystycznej w 2006 roku, II miejsce dla Tarnowskiego Centrum Informacji Poznań 2006, Grand Prix dla Tarnowa w plebiscycie Wielkie Odkrywanie Małopolski Polska Organizacja Turystyczna, Województwo Małopolskie, Małopolska Organizacja Turystyczna, Gazeta Krakowska, TVP 3 Kraków i Radio Kraków Małopolska Lipnica Wielka, październik 2005.

Cechą dzisiejszego rynku turystycznego jest nieustanny wzrost wymagań, potrzeb i świadomości konsumentów, postęp w zakresie jakości ofert, a także nasilająca się konkurencja wśród podmiotów świadczących usługi turystyczne, a TCI jest właśnie taką jednostką, która rozumie główną ideę informacji turystycznej i wspiera jej inicjatywy przy każdej okazji.

Niepowtarzalny, piękny i niewiarygodnie bogaty – takie określenia pojawiają się często, gdy mowa o powiecie tarnowskim. Poniższe dane statystyczne jak najbardziej potwierdzają to określenie.

MARTA ŚLĘZAK

mslezak@tarr.tarnow.pl

Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

www.tarr.tarnow.pl

6 www.it.tarnow.pl

7 www.it.tarnow.pl

8 www.it.tarnow.pl za Urząd Statystyczny w Tarnowie, statystyki własne TCI, badanie ruchu turystycznego MOT. Zestawienie sporządzone przez TCI. Dane z sezonu letniego maj-wrzesień 2007

9 www.it.tarnow.pl za Urząd Statystyczny w Tarnowie, statystyki własne TCI, badanie ruchu turystycznego MOT. Zestawienie sporządzone przez TCI. Dane z sezonu letniego maj-wrzesień 2007. Dane z sezonu letniego maj-wrzesień 2007

Kapitał dla firmy.

Gdzie go szukać?

Jednym z kluczowych aspektów funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w rzeczywistości rynkowej jest umiejętne prowadzenie polityki finansowej, a co za tym idzie pozyskiwanie finansowania. Największe problemy w pozyskiwaniu kapitału mają oczywiście podmioty rozpoczynające działalność na rynku oraz mikro firmy, bez zdolności kredytowej. Brak dostępu do finansowania zewnętrznego stanowi barierę rozwoju przedsięwzięć będących w tzw. „fazie niemowlęcej”, a także jest przyczyną upadku wielu „młodych” firm. Problem ten dotyczy zwłaszcza firm z branż związanych z nowymi technologiami, w których aktywa materialne jako zabezpieczenia dla banku nie odgrywają istotnej roli. W zależności od stadium rozwoju projektu, charakteru oraz okresu prowadzenia działalności firmy mają możliwość pozyskiwania kapitału (kapitał początkowy, wczesnego rozwoju, finansowanie ekspansji i inwestycji, itp.) na własne projekty z różnych źródeł dostępnych na rynku. Wśród szczególnie istotnych form finansowania dla podmiotów z sektora MSP należy wyróżnić.

KREDYTY I POŻYCZKI BANKOWE.

Kredyty są najczęściej wybieranym źródłem finansowania zewnętrznego, jednak nie wszystkie firmy mają do nich dostęp ze względu na szereg warunków stawianych przez instytucje bankowe. Powszechne jest zjawisko negatywnej korelacji dostępności kredytów i wielkości firm. Należy zwrócić także uwagę na różnicę pomiędzy kredytem, a pożyczką. W przypadku kredytu bank oddaje środki pieniężne do dyspozycji na określony cel i czas oraz ma prawo do wypowiedzenia umowy kredytowej w przypadku utraty zdolności kredytowej przedsiębiorcy. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku pożyczki, która nie musi być udzielana na konkretny cel i może mieć charakter bezterminowy. Przedmiotem pożyczki mogą być zarówno środki pieniężne jak i inne dobra, a udzielający może określić w umowie sposób i termin jej zwrotu. Banki niestety rzadko są zainteresowane finansowaniem rozwoju mikro firm, zwłaszcza tymi, które rozpoczynają działalność lub funkcjonują na rynku od niedawna. Ich działalność obciążona jest wysokim ryzykiem, a dla banku odznaczają się niewielką opłacalnością w pierwszym etapie rozwoju.

Fundusze wysokiego ryzyka typu **Venture Capital** stanowią szczególną for-

mę finansowania zewnętrznego średnio i długookresowego o charakterze udziałowym, inwestowanym w przedsiębiorstwa charakteryzujące się wysokim stopniem ryzyka, odznaczające się równocześnie możliwościami wygenerowania ponadprzeciętnych zysków. Kapitału w formie Venture Capital mogą dostarczać różne instytucje finansowe, doradczycy oraz agencje poprzez zakup udziałów lub akcji przedsię-

biorstwa będącego we wczesnym stadium rozwoju. Projekty, które są dofinansowane z tego źródła także mogą być różne pod względem branż oraz etapów zaangażowania. Najtrudniej uzyskać jest finansowanie na rozpoczęcie działalności (I etap), gdyż inwestor angażuje wtedy tylko kilka procent całości przedsięwzięcia. W II etapie – w przypadku rozpoczęcia innowacji i prowadzenia działań przygotowawczych oraz III etapie który dotyczy już finansowania innowacji i ekspansji rynkowej można liczyć zazwyczaj na dużo większe środki. Ta forma finansowania daje szansę finansowania nawet bardzo ryzykownych przedsięwzięć, które przy klasycznych formach finansowania nie miałyby szansy zaistnieć.

BUSINESS ANGELS – aniołowie biznesu, osoby niezależne finansowo, dysponujące kapitałem, który mogą zainwestować w dobrze rokujące przedsięwzięcia. Osoby te często mają duże doświadczenie, kontakty i wyczuć rynku dzięki czemu są w stanie pomnażać swój majątek przy jed-

noczesnym wsparciu finansowym dla rozwijających się przedsiębiorstw. Najczęściej inwestują one w spółki z branż, w których sami wcześniej osiągnęły sukces, preferowane są oczywiście innowacyjne przedsięwzięcia z branży nowych technologii. W Polsce rozwija się sieć: Polskie Stowarzyszenie Aniołów Biznesu POLBAN, w ramach którego zainteresowane firmy mogą poszukiwać udziałowców.

FUNDUSZE POŻYCZKOWE lub instytucje mikropożyczkowe oferują finansowanie dla podmiotów, które rozpoczynają dopiero działalność gospodarczą. Głównymi beneficjentami tego sposobu finansowania są młode firmy, często nie posiadające jeszcze historii kredytowej i nie dysponujące majątkiem wystarczającym do zabezpieczenia kredytu bankowego. Fundusze pożyczkowe stanowią alternatywą w stosunku do kredytu bankowego formę krótkoterminowego finansowania. Na rynku działa duża liczba instytucji zajmujących się taką formą finansowania, w Małopolsce najczęściej takich pożyczek udzielają Fundusz Mikro, Inicjatywa Mikro, oraz inne lokalne instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości w regionie.

FUNDUSZE PORĘCZENIOWE. Fundusze poręczeń kredytowych uznawane są jako źródło długoterminowego finansowania, często posiadające charakter regionalny ze względu na skalę działalności. Nie są to typowe kredyty, a instrumenty pośredniego zaspokajania potrzeb kapitałowych przedsiębiorstwa. Główna różnica tkwi w odpowiedzialności za spłatę wypłaconych kredytów w przypadku niewypłacalności przedsiębiorstwa, ponieważ instytucja udzielająca poręczenia bierze tę odpowiedzialność jednocześnie na siebie. Dodatkową korzyścią dla podmiotu gospodarczego z wyboru funduszu są ułatwienia przy pozyskiwaniu kredytów i pożyczek bankowych. Fundusze poręczeniowe są szczególnie atrakcyjne dla podmiotów są gospodarczych, które nie posiadają własnych zabezpieczeń kredytowych. W regionie działa kilka funduszy poręczeniowych, a ich oferta zazwyczaj różni się wysokością kapitału poręczeniowego. ■

ŁUKASZ FRYDRYCH

Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o.

www.sse.krakow.pl

KONRAD DUDZIK

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

LITERATURA

1. *Małe i Średnie przedsiębiorstwa, Źródła finansowania*, Anna Skowronek-Mielczarek, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2005 r.
2. *Zewnętrzne źródła finansowania działalności inwestycyjnej w spółkach kapitałowych*, K. Farys, wyd. Ostoja, Kraków 1996 r.
3. *Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, K. Borawski, praca dyplomowa Katedra Zarządzania Finansami Przedsiębiorstwa SGH.

Podróż po płaskim świecie

Każde dziecko wie, że świat jest okrągły. Choć prawda ta dziś oczywista, długo torowała sobie drogę do ludzkiej świadomości. Potrzeba było podróżników, którzy opłynęli Ziemię, żeby przekonać się że jest tak naprawdę. Ich poszukiwania dały początek wymianie handlowej Europejczyków z egzotycznymi ludami. Zasiadano nowe lądy, często kosztem ich naturalnych mieszkańców, odkrywano nowe rośliny, zwierzęta, złoża surowców, ale także najeżdżano i prowadzono wojny w odległych zakątkach świata. Ziemia wydawała się wielką planetą. 400 lat temu podróż żaglowcem z Europy do Ameryki trwała kilka miesięcy, w epoce parowców kilka tygodni, samolot skrócił czas podróży do kilku godzin. Pierwsze ręcznie pisane listy krążyły po świecie tygodniami, dziś elektroniczna korespondencja obiega świat w kilka sekund. Często odczuwamy, że świat się skurczył. Thomas Friedman uważa, że – Świat jest płaski – taki tytuł nadał swojej książce wydanej w 2005 roku.

Do takiego wniosku Friedman doszedł podróżując między USA, skąd pochodzi i gdzie mieszka, a Indiami, Chinami i innymi azjatyckimi tygrysami. Podróże te podjął w poszukiwaniu zrozumienia tego jak zmienił się świat pod wpływem prawie natychmiastowej, taniej telekomunikacji. Internet – magiczne słowo, którego jeszcze dwadzieścia lat temu prawie nikt nie znał dziś stało się słowem – kluczem otwierającym nowe przestrzenie dla biznesu, nauki, rozrywki, czy nawet życia towarzyskiego. W miarę im więcej informacji krąży z prędkością światła w globalnej sieci, tym przyspiesza tempo współczesnej gospodarki. W niezwykle krótkim czasie dostęp do sieci, z ważnej przewagi konkurencyjnej, stał się praktycznie jednym z niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej zasobów, jak woda, czy elektryczność 100 lat temu. Gdy pękła kilka lat temu tzw. internetowa bańka, zdążyliśmy się przekonać, że Internet i związane z nią możliwości biznesowe nowej ekonomii nie tworzą. Zasady ekonomii nie uległy zmianie. Firma by przetrwać i zadowolić inwestorów musi wypracować zysk, niezależnie ilu ma klientów i jak bardzo tworzy wartość, praktycznie z niczego.

Można chyba uznać, że zauroczenie Internetem mamy już za sobą. Jak każde zauroczenie gwałtownie targa naszymi emo-

cjami, ale musi minąć i ustąpić trwałemu, wyważonemu związkowi, albo... zniknąć. W przypadku Internetu na pewno mamy do czynienia z dojrzałym uczuciem, które połączy nas na zawsze. Internet nie zmienił zasad ekonomii, ale zmienił sposób prowadzenia biznesu. Praktycznie w każdym sektorze gospodarki od zupełnie tradycyjnych do nowo wykreowanych zmienił, a często otworzył zupełnie nowe możliwości. Wtargnął do wszystkich obszarów aktywności biznesowej od zarządzania, współpracy kooperacyjnej, wytwarzania dóbr, dostarczania usług, komunikacji, czy transportu. Możliwość taniej i natychmiastowej transmisji danych, dźwięku, obrazu z prawie każdego zakątka świata do innego spowodowała, że dla wielu działań odległość praktycznie przestała mieć znaczenie. Odległość między zlecającym a podwykonawcą, między klientem, a dostawcą usługi, między pytającym a odpowiadającym na pytanie przestała mieć znaczenie. Formy pracy jeszcze niedawno nie wyobrażalne stały się codziennością. Można nie wychodzić z domu i pracować w firmie położonej na innym kontynencie, korzystając w czasie rzeczywistym z danych umieszczonych na jej serwerach. Można z telecentrum położonego w miasteczku średniej wielkości w Polsce obsługiwać 24 godz./dobę klientów firmy rozproszonych po całej Ameryce i płynną angielszczyzną odpowiadać na pytania dotyczące obsługi urządzeń stojących w ich biurach. Można kupić sobie książkę w USA, a przeczytać ją w Poznaniu. Można zrobić skomplikowane badania tomograficzne pacjentowi w Detroit w USA jednego dnia, a analizę tego badania wykonać amerykańską nocą w Bangalore w Indiach, gdzie jest dzień, tak aby następnego dnia rano opis czekał w lekarskim komputerze w Detroit. Można ulokować najwyższej klasy inżynierów w laboratoriach w 6 miastach w Europie, żeby razem, na żywo, projektowali elementy samolotu i zadanie to wykonali, nie spotykając się nigdy twarzą w twarz, aby pochylić się nad wydrukami. Można to i jeszcze wiele więcej, rzeczy, których trudno sobie wyobrazić, a nawet rzeczy, których nie wiemy jeszcze, że można sobie wyobrazić. Nie sposób dokonać nawet pobieżnego przeglądu możliwości, jakie otworzył Internet.

Można za to chcieć w środku szarej, mokiej i smutnej zimy polecieć na wakacje do

ciepłych krajów. W sumie nic prostszego. Idziemy do biura podróży, oglądamy ster tę katalogów, wybieramy wycieczkę na podstawie jednego zdjęcia i 5. linijek opisu hotelu. Musimy agentowi na słowo uwierzyć, że pogoda będzie doskonała, obsługa miła, hotel czysty i tylko 100 metrów od plaży. Poczekamy na wydrukowanie umowy, cierpliwie wybierzemy, a właściwie pan agent wybierze nam połączenie lotnicze, droższe od samej wycieczki, wydrukuje plik biletów i już zmęczeni i zgrzani, bo przecież w puchowej kurtce ciepło w biurze podróży, lądujemy na szarej i mokrej ulicy. Ciągłe jeszcze można i tak, ale można inaczej.

Wieczorem, może w weekend, zrelaksowani z filiżanką pachnącej kawy, a może i lampką świetnego czerwonego wina, w ulubionym fotelu, z laptopem na kolanach możemy sami zaplanować i zakupić swoje wczasy w ciepłych krajach. W branży turystycznej Internet wprowadził zmiany, które odmieniły cały sposób organizacji i dostarczania produktu, jakim jest udany wypoczynek. Dzięki Internetowi każdy z nas może sam poszukać i porównać oferty wielu biur podróży z dowolnych zakątków świata. Internet pozwala na indywidualne konstruowanie pakietu usług odpowiadających naszym potrzebom i możliwościom finansowym. Możemy korzystać z internetowych ofert tradycyjnych biur podróży, bądź skorzystać z oferty typowo internetowych pośredników. Ale możemy ominąć pośredników i sami szukać odpowiedniego dla nas hotelu i sposobu dotarcia do niego. Wyboru nie będziemy dokonywać całkiem w ciemno, gdyż zwykle możemy obejrzeć całe galerie zdjęć okolicy, obiektów, pokoi z detalami wykończenia włącznie. Jak nie ufamy firmowym prezentacjom, możemy skorzystać z wyspecjalizowanych serwisów społecznościowych dla turystów, gdzie każdy może podzielić się swoimi wrażeniami, dokonać oceny, czy zamieścić komentarz i zdjęcia.

Nie jesteśmy już skazani na drogie przeloty narodowymi liniami lotniczymi. W kilka minut możemy porównać oferty kilkudziesięciu przewoźników tanich i tradycyjnych linii lotniczych i czasem upolować zaskakującą okazję. Wyspecjalizowane przeszukiwarki i porównywarki cen

ciąg dalszy na stronie 16

wykonają w oka mgnieniu pracę, jaka tradycyjnymi środkami mogłaby nam zająć tydzień. Możemy w Internecie sprawdzić prognozę pogody przed wylotem i dostosować zawartość naszych bagaży. Możemy na mapach internetowych nałożonych na zdjęcia satelitarne zobaczyć okolicę, w której będziemy wypoczywać, zaplanować trasy wycieczek, zlokalizować interesujące obiekty do zwiedzania, czy miejsce z dobrą kuchnią. Możemy nawet kupić przez Internet bilety, czy okresowe karnty potrzebne do zwiedzania muzeów, teatrów czy innych atrakcji. Dostęp do informacji wraz z możliwością dokonywania elektronicznych płatności wykreował zupełnie nowy kanał dystrybucji produktów turystycznych, określając zarazem zupełnie nowe wymagania wobec oferty turystycznej. Chyba już teraz stwierdzić można, że jeśli jakiegoś podmiotu działającego w szeroko rozumianym sektorze turystycznym nie ma w Internecie to po prostu go... nie ma!

W Internecie kupujemy bilety autobusowe, kolejowe, promowe, lotnicze, sprawdzamy rozkłady jazdy, rezerwujemy miejsca w hotelu, a nawet w kwatery agroturystycznej. Internet w turystyce daje totalną wolność wyboru. To bardzo zaostża konkurencję, ale daje ogromne możliwości klientowi. Wymusza więc nie tylko zmianę

w sposobie promocji i sprzedaży produktów turystycznych, ale także w wielu przypadkach zmiany w organizacji samej firmy dostarczającej określone usługi. Friedman, we wspomnianej przeze mnie wcześniej książce, podaje przykład zupełnie nowego sposobu organizacji sprzedaży biletów przez jednego z tanich przewoźników operujących w USA. Ponieważ istnieje możliwość wystawiania tzw. elektronicznych biletów lotniczych, które *de facto* są jedynie numerem w systemie komputerowym, a do odbycia podróży możemy zgłosić się jedynie z dowodem tożsamości, nie istnieje żadna potrzeba organizacji sprzedaży biletów w stałych punktach odwiedzanych przez klientów. Dla obniżenia kosztów, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu obsługi klienta, wspomniany przewoźnik postanowił powierzyć obsługę systemu rezerwacji i sprzedaży biletów starszym paniom spędzającym dużo czasu w domu i z reguły mającym problem ze znalezieniem dodatkowego zajęcia. Każda z pań, która została zakwalifikowana do współpracy została wyposażona w komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu i odpowiednio przeszkolona. Badania pokazują, że osoby starsze, szczególnie kobiety, które ciągle cieszą się dobrym zdrowiem, chętnie angażują się w działania, które zaspakajają poczucie bycia po-

trzebnym, a w tym przypadku umożliwiają osiągnięcie dodatkowego przychodu. Osoby takie cechuje z reguły duża odpowiedzialność i sumiennosc, są to więc idealni pracownicy do teleinformatycznych działów sprzedaży. Dzięki Internetowi ich ograniczona mobilność i rozproszenie nie stanowi żadnego problemu. Centralny komputer łączy więc kolejne połączenie telefoniczne do zarejestrowanej w danym momencie w systemie, wolnej pani, która podobno z niezwykłą cierpliwością potrafi znaleźć połączenia dla każdego klienta. Przewoźnik podkreśla, że taka obsługa systemu rezerwacji i sprzedaży jest bardzo wysoko oceniana przez klientów.

Tylko taki jeden przykład pokazuje, że Internet to jeden z katalizatorów upowszechnienia outsourcingu, insourcingu, otwartych standardów oprogramowania, wirtualnych przestrzeni pracy i innych zjawisk ukrytych pod magicznymi określeniami. Internet przyspieszył procesy globalizacji. Dla niektórych brzmi to groźnie. Ale to już zupełnie inna historia... Życzę wszystkim miłej podróży po płaskim świecie. ■

PS Autor zaświadcza, że informacje o zorganizowaniu wakacji bez ruszania się z domu są absolutnie prawdziwe i sprawdzone na własnej skórze. I były niezwykle udane, czego i Państwu życzę.

KRZYSZTOF GULDA

DR BERENIKA MARCINIEC

Komentarz z zagranicy

Świat, turystyka, Internet. Słowa, które jeszcze jakiś czas temu niewiele miały ze sobą wspólnego, dziś wymieniane są jednym ciągiem, prawie, jak czytane wprost ze słownika wyrazów bliskoznacznych. Pomimo że „prawie” robi wielką różnicę, w tym przypadku te różnice rzeczywiście się zacierają. Turystyka, jak wszelkie znaczące odkrycia powstała całkiem przypadkowo. Otóż została wymyślona zaledwie 150 lat temu przez anglikańskiego pastora, który szukając „lekarstwa” na alkoholizm szerzący się w tamtym okresie wśród swoich parafian, zorganizował pierwszą wycieczkę do pobliskiej miejscowości za symbolicznego 1 szylinga. Dzisiaj wieloletni Thomas Cook, bo o nim mowa, najpewniej przewraca się w grobie widząc rewolucję, jaką zapoczątkował swoim pomysłem. Nawet w najśmielszych wyobrażeniach nie spodziewał się, iż już półtora wieku później wnuki jego parafian będą latać na inny kontynent, tym razem za symboliczne 1 euro.

A rewolucja jest niezaprzeczalna. Z tym że, jak to rewolucja, przynosi zmiany na lepsze, lecz równocześnie wymaga ofiar. Funkcjonowanie w globalnej wiosce wiąże się z jednej strony z dostępem do najnowszych technologii, rozwiązań, informacji, z drugiej niesie za sobą przeróżne zagrożenia. Ktoś za pomocą kamer sprawdza przed podróżą natężenie ruchu na autostradzie w Luksemburgu, ale być może ktoś inny włamuje się właśnie na nasze konto oszczędnościowe w międzynarodowym banku internetowym. Jednym kliknięciem możemy zawrzeć nowe znajomości, odnaleźć kolegę z klasy czy znaleźć partner-

ra na całe życie, ale podobne kliknięcie może zapoczątkować szereg okropieństw wynikających z działalności pedofilskiej. Jeden ruch myszką i lądujemy na bajecznych Kajmanach czy kupujemy domek na Fidżi, ale być może właśnie w tej chwili siatka powiązań terrorystycznych wypełnia swoją fanatyczną misję na Manhatanie. Jeszcze inna witryna oferuje emigrantom w Londynie sprzątanie grobów przodków w kraju ojczystym (dowodem jest zdjęcie wyszorowanego nagrobka przesyłane emailem do klienta), ale już kolejna zachęca do wizyty w Tajlandii i towarzystwa bezpruderyjnej 12-latkę (również ze zdjęciem).

Jak widać turystyka turystyką, a nienawiść nienawiścią. Internet poza swoim oszałamiającym sukcesem w dostępie do wszystkiego okazał się także doskonałą kotarą, za którą to „wszystko” można skutecznie ukryć. Poza takimi usprawnieniami, jak monitoring dokładnej trasy przesyłki kwiatowej dla mamy, sprawdzenie temperatury za oknem w internetowej pogodzie czy licytacji online okazjonalnych biletów w pierwszej klasie Airbusa A380 do Sydney i konsekwencji z tym związanych, grozi nam znacznie więcej niż możemy przypuszczać. Czy zatem o taki świat nam chodziło? Czy to jest ten niedościgniony fenomen XXI wiek? Czy wreszcie rozwój technologii musi obnażać tą ciemniejszą stronę naszego człowieczeństwa? I czy w takiej sytuacji Thomas Cook świadom konsekwencji swoich pomysłów sam nie wpadłby w alkoholizm? A może lepiej by było gdyby jednak minął się z powołaniem...

DR BERENIKA MARCINIEC

Senior Ekspert z dziedziny Innowacji i Transferu Technologii
Intrasoft International S.A., Luksemburg

Konkurs Innovator Małopolski od początku swego istnienia cieszy się dużym zainteresowaniem i nie znalazł sobie równego w naszym regionie. Idea przedsięwzięcia jest wspieranie małopolskich przedsiębiorstw wdrażających innowacyjne rozwiązania poprzez promowanie dobrych przykładów. W tegorocznej edycji laureatów wyłoniono spośród 30 firm zgłoszonych do konkursu, a jedną z nagród było sponsorowane spotkanie partnerskie w Holandii, w Tilburgu.

pokazanie możliwych różnic kulturowych między Polską a Holandią i w ten sposób pomoc uczestnikom wyjazdu w poszukiwaniu „wspólnego języka” z Holendrami. Prezentacja Pani Rusek i Pana Heinst świetnie te wymogi spełniła. Wskazali oni m.in. na takie charakterystyczne cechy holenderskiego przedsiębiorcy jak pragmatyzm, bezpośredniość, ponadnarodowy punkt widzenia, egalitaryzm, przestrzeganie przepisów i zasad, planowanie, budowanie konsensusu. Przytoczyli również

biorców. Dzięki temu mogli oni aktywnie uczestniczyć w rozmowach handlowych zachwalając sprzedawane przez siebie produkty, czy świadczone usługi. Dystrybuowali także swoje materiały reklamowe, a nawet w towarzyskich okolicznościach namawiali do współpracy. Holendrów, poza czysto biznesowymi tematami, interesowały m.in. zabytki Małopolski, tradycje i kultura naszego regionu. Efektami wyjazdu naszych firm są z pewnością nawiązane kontakty, które stwarzają podwaliny

Zachowuj się normalnie, to wystarczająco szalone

Co to jest holenderska normalność? Czyli o misji gospodarczej w Holandii innowacyjnych przedsiębiorców z Małopolski.

innovator
małopolski

Aby umożliwić jak najlepsze przygotowanie się do wyjazdu, zaproponowaliśmy małopolskim przedsiębiorcom udział w spotkaniu informacyjno-organizacyjnym. Spotkanie odbyło się w dniu 12 października b.r. w siedzibie CTT PK. W spotkaniu, a następnie w wyjeździe uczestniczyli:

- Artur Borowski (TM Technologie Sp. z o.o.)
- Franciszek Ścisłowicz (ELFRAN Franciszek Ścisłowicz)
- Roman Martyna (Laboratorium LRM Roman Martyna)
- Grzegorz Lewicki (HMS Sp. z o.o.)
- Zofia Rydzik (P.P.U.H. Patrycja & Paweł Rydzik Zofia).

Spotkanie otwarła Dyrektor Centrum Transferu Technologii PK Pani Jadwiga Władyszewska, która raz jeszcze pogratulowała zwycięzcom konkursu sukcesu na polu wdrażania innowacyjnych technologii we własnych przedsiębiorstwach i życzyła powodzenia w kontaktach gospodarczych i handlowych z holenderskimi przedsiębiorcami.

Prelegentami podczas spotkania byli Pani Magdalena Rusek i Pan Daniel Heinst z Netherlands Business Support Office – Kraków. Jest to organizacja będąca przedstawicielstwem rządu Holandii w Polsce, a ściślej przedstawicielstwem agencji EVD (Agencja Handlu Zagranicznego Ministerstwa Gospodarki) i Ministerstwa Spraw Zagranicznych Królestwa Niderlandów. Celem spotkania było przybliżenie zasad holenderskiej kultury biznesu,

holenderskie porzekadło „Zachowuj się normalnie, to wystarczająco szalone”, zachęcając w ten sposób przedsiębiorców do bezpośredniości w kontaktach z holenderskimi kontrahentami.

Spotkanie okazało się dla Małopolskich przedsiębiorców interesujące i chęć poszerzenia wiedzy o Holandii była duża. Wraz z upływem czasu pytania, jakie padały, nie ograniczyły się do tematyki związanej z gospodarką, kulturą biznesu, ale dotyczyły też bardziej swobodnych tematów jak słynne symbole Holandii – tulipany, wiatraki czy tradycje kuchni holenderskiej.

Wiedza zdobyta przed wyjazdem przełożyła się na realne korzyści dla przedsię-

do efektywnej współpracy, przynoszącej obu stronom korzyści. Uczestnicy spotkania pozytywnie ocenili wyjazd. Oto co na ten temat mówi Pan Artur Borowski z firmy TM Technologie Sp. z o.o., który był jednym z uczestników misji: „Wyjazd do Tilburga spełnił moje oczekiwania, sądzę że w niedługim czasie podpiszę kilka kontraktów z nowo pozyskanymi firmami z Holandii”. Czego życzymy wszystkim firmom biorącym udział w misji.

LUCYNA ŚWIĄTEK
Centrum Transferu Technologii
Politechnika Krakowska

Tilburg

Wspieranie innowacyjnych przedsięwzięć w ramach polityki spójności UE na lata 2007-2013

Polityka spójności na lata 2007-2013 i jej instrumenty będą koncentrować się na większym wzroście gospodarczym i zatrudnieniu we wszystkich regionach i miastach Unii Europejskiej. W tym okresie na rzecz programów wzrostu regionalnego oraz zachęcania do tworzenia nowych miejsc pracy zostanie zainwestowanych około 308 mld euro (wartość według cen z 2004 r.), co stanowi jak dotąd największą sumę środków przeznaczonych na realizację polityki spójności w historii Wspólnoty Europejskiej. Ta olbrzymia skala dostępnych środków, z których znacząca część

Finansowanie MŚP z funduszy UE

jest przeznaczona dla Polski (ponad 67 mld euro), a także ich efektywne wykorzystanie i zagospodarowanie stanowi jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed naszym krajem w nadchodzących latach.

W obecnym okresie programowania Komisja Europejska, w przeciwieństwie do poprzednich perspektyw finansowych położyła ogromny nacisk na to, aby środki pochodzące z funduszy strukturalnych były przeznaczone przede wszystkim na wsparcie przedsięwzięć prorozwojowych i innowacyjnych. Wynika to w głównej mierze z faktu przyjęcia przez Komisję w 2005 r. dokumentu pn. Zintegrowany Pakiet Wytucznych dla Wzrostu i Zatrudnienia, który jest określany mianem odnowionej Strategii Lizbońskiej i który po pierwsze przenosi wdrażanie Strategii z poziomu unijnego na poziom krajów członkowskich, a po drugie wyraźnie wskazuje, iż wszelkie instrumenty finansowe, w tym fundusze strukturalne powinny w pierwszej kolejności wspierać realizację założeń lizbońskich. Dlatego też bieżąca perspektywa finansowa daje duże możliwości dofinansowania dla sektora MŚP, zwłaszcza w przypadku projektów innowacyjnych i prorozwojowych.

Jeśli chodzi zatem o potencjalne możliwości pozyskania przez małopolskich przedsiębiorców dofinansowania na realizację projektów w ramach programów operacyjnych realizowanych w obecnej perspektywie finansowej 2007-2013 na te-

renie naszego kraju, to zasadniczo można wskazać na: Małopolski Regionalny Program Operacyjny, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka oraz Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

Główne obszary wsparcia skierowane dla przedsiębiorców:

- projekty inwestycyjne poprawiające konkurencyjność przedsiębiorstwa, związane z nowocześniejszym sposobu działania jak i oferty;
- projekty dotyczące powstawania i rozwoju wzajemnej współpracy oraz powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorstwami o znaczeniu lokalnym i regionalnym;
- projekty inwestycyjne niezbędne dla właściwego funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu w zakresie wsparcia przedsiębiorczości;
- projekty inwestycyjne służące rozwojowi systemu innowacji w regionie poprzez tworzenie ogniw pośredniczących pomiędzy sektorem B + R a biznesem oraz tworzenie i rozwijanie regionalnych ośrodków innowacji;
- projekty polegające na utworzeniu nowych lub powiększeniu kapitału istniejących funduszy pożyczkowych, funduszy poręczeniowych, innych alternatywnych pozabankowych źródeł finansowania;

- badania przedkonkurencyjne realizowane w przedsiębiorstwach we współpracy przedsiębiorstwo – jednostka naukowo-badawcza
- inwestycje (zakup wraz z instalacją) w środki trwałe – infrastrukturę i urządzenia laboratoryjne i służące do prowadzenia działań badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach.
- kompleksowe przygotowanie terenów pod inwestycje przedsiębiorstw
- infrastruktura szkoleniowo- konferencyjno- biurowa inkubatorów przedsiębiorczości i stref o charakterze parków technologicznych.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Główne obszary wsparcia skierowane dla przedsiębiorców:

- wsparcie dla prac badawczo-rozwojowych zamawianych przez przedsiębiorców;
- wsparcie wdrożeń wyników prac B+R oraz nowych technologii;
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw;
- wsparcie dla projektów wysoko innowacyjnych o dużej wartości, np. inwestycje powyżej 2 mln EUR;
- wsparcie świadczenia usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (business to business-B2B) oraz stymulowanie rozwoju rynku e-usług poprzez wsparcie mikro oraz małych przedsiębiorstw;
- wsparcie dla powiązań kooperacyjnych oraz w zakresie ochrony patentowej przedsiębiorców za granicą.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Główne obszary wsparcia dla przedsiębiorców:

- rozwój kadr nowoczesnej gospodarki – ponadregionalne szkolenia i studia podyplomowe;
- podnoszenie kwalifikacji pracowników instytucji świadczących usługi dla firm (m.in. szkolenia, studia podyplomowe, doradztwo, wizyty studyjne i staże) oraz wsparcie usług dla przedsiębiorców i osób pragnących rozpocząć działalność gospodarczą;
- rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie – doradztwo i szkolenia: zarządzanie, finanse, rachunkowość itp.;
- transfer wiedzy – tworzenie, rozwój sieci wsparcia innowacji i transferu technologii pomiędzy firmami, instytucjami B+R, szkołami wyższymi itp. na poziomie regionalnym i lokalnym.

ŁUKASZ FRYDRYCH

Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o.

www.sse.krakow.pl

KONRAD DUDZIK

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Wsparcie rozwoju turystycznego regionu w perspektywie finansowej 2007-2013

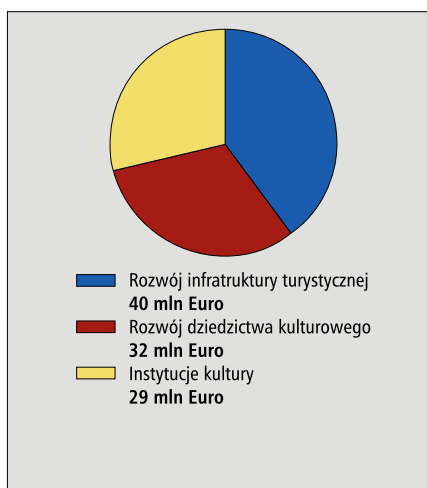
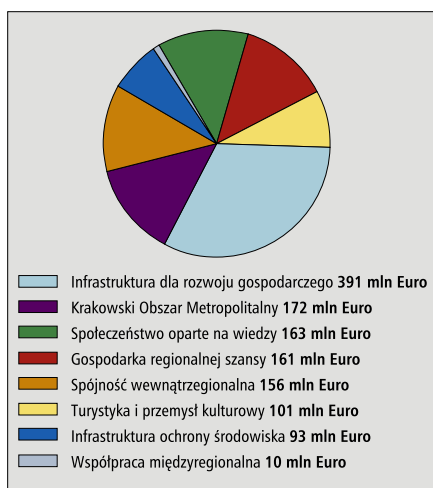
Myszę, że nikogo nie trzeba przekonywać, że Małopolska jest regionem o szczególnych walorach turystycznych. Już dziś jest to jeden z najbardziej uczęszczanych terenów turystycznych w Polsce, jednak aby sytuacja ta utrzymała się, a Małopolska mogła stać się prawdziwą potęgą turystyczną konieczne są dodatkowe inwestycje. Dostrzegali to twórcy Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego (MRPO) i w ramach przeznaczonych dla Małopolski na lata 2007-2013 z funduszy strukturalnych 1 247 milionów euro kwotę 101 milionów euro przeznaczyli na Oś priorytetową 3 Turystyka i przemysł kulturowy.

Zgodnie z diagnozą zamieszczoną w dokumentacji MRPO baza noclegowa, jaką dysponuje region jest niewystarczająca zarówno pod względem ilości jak i jakości miejsc noclegowych. Stwierdzono również, że wiele atrakcji kulturowych i przyrodniczych, jakimi może się poszczycić Małopolska nie jest wykorzystywane w wystarczającym stopniu, a gama oferowanych produktów turystycznych powinna być poszerzona. Ponadto negatywnie na rozwój przemysłu turystycznego w Małopolsce wpływa mała ilość, zbyt słabo skonsolidowanych punktów informacji turystycznej.

Jak zauważają twórcy dokumentu, największy potencjał Małopolski jako regionu turystycznego drzemie w jej dziedzictwie kulturowym, dlatego tak ważne jest zachowanie regionalnej różnorodności oraz właściwe wykorzystanie znajdujących się tu licznych obiektów i zespołów zabytkowych, a także poszerzenie oferty inicjatyw kulturalnych proponowanych przez region.

Opierając się na przytoczonych powyżej diagnozach środki w ramach MRPO podzielono na dofinansowanie inwestycji w trzech głównych obszarach:

- Rozwój infrastruktury turystycznej – 40 mln euro,
- Rozwój produktów dziedzictwa kulturowego – 32 mln euro,
- Wsparcie instytucji kultury – 29 mln euro.

Rozwój infrastruktury turystycznej, tak zatytułowano działanie 3.1 MRPO, którego celem jest poszerzenie oferty turystycznej regionu oraz budowanie wizerunku Małopolski jako regionu atrakcyjnego turystycznie i w efekcie zwiększenie liczby osób odwiedzających region, co z kolei zaowocuje zwiększeniem wpływów z działalności turystycznej. W ramach tego działania zostaną dofinansowane cztery typy projektów:

- Budowa regionalnego systemu informacji turystycznej (Działanie 3.1, schemat A)
- Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową (Działanie 3.1, schemat B)
- Rozwój produktów i oferty turystycznej regionu (Działanie 3.1, schemat C)

- Inwestycje w poprawę bazy noclegowej oraz przystosowanie obiektów zabytkowych do celów turystycznych (Działanie 3.1, schemat D)

Projekt polegający na stworzeniu zintegrowanego systemu informacji turystycznej zostanie w całości zrealizowany przez władze województwa, a jego efektem będzie udostępnienie sieci centrów i punktów informacji turystycznej posługujących się zaawansowanym systemem gromadzenia i udostępniania informacji dotyczących oferty turystycznej regionu. Ponadto w ramach projektu zostanie przeprowadzona akcja znakowania atrakcji turystycznych regionu.

Wszystkie projekty zgłaszane do schematu B *Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową* będą musiały wynikać z Planu Rozwoju Uzdrowisk i być realizowane na terenach posiadających status uzdrowiska. Różnego rodzaju podmioty, począwszy od jednostek samorządu terytorialnego (JST) poprzez organizacje pozarządowe (NGO's) po przedsiębiorców, będą się mogły ubiegać o dofinansowanie inwestycji (budowy, rozbudowy, renowacji) w ogólnodostępne obiekty turystyczne i rekreacyjne, takie jak: pijalnie wód mineralnych, szlaki i ścieżki turystyczne, muszle widowiskowo-koncertowe, otwarte baseny kąpielowe, parki zdrojowe.

W ramach schematu C *Rozwój produktów i oferty turystycznej regionu* różnego rodzaju podmioty, między innymi JST, NGO's, MŚP prowadzące działalność w obszarze turystyki, będą mogły ubiegać się o dofinansowanie na:

- Projekty mające na celu wprowadzenie na rynek nowych oraz rozbudowanie już istniejących produktów turystycznych o zasięgu regionalnym. Projekty takie powinny być złożone, z co najmniej kilku rodzajów działań, takich jak: wydanie folderu promocyjnego, płyty multimedialnej, organizacja festiwalu, świadczenie usług transportowych czy gastronomicznych.
- Projekty związane z budową, rozbudową i renowacją szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych), w szczególności mające na celu poprawę bezpieczeństwa na szlakach.
- Inwestycje służące rozwojowi funkcji turystycznych stacji narciarskich i akwenów wodnych na przykład budowa nowych i rozbudowa istniejących stacji narciarskich oraz budowa infrastruktury turystycznej służącej rozwojowi turystyki na akwenach wodnych i zagospodarowaniu turystycznemu terenu, leżącego w bezpośrednim sąsiedztwie akwenów.

- Inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną rozumianą jako kompleksowy produkt turystyczny, nie zaś jako standardowa infrastruktura rekreacyjno-sportowa służąca zaspokajaniu potrzeb mieszkańców. Inwestycje w infrastrukturę targowo-wystawienniczą związaną z turystką biznesową.
- Inwestycje zmierzające do przystosowania terenów zdegradowanych do nowych funkcji związanych z turystyką – budowa, rozbudowa, modernizacja lub zagospodarowanie obiektów i obszarów zdegradowanych, przemysłowych i powojennych na cele turystyczne i rekreacyjne.

W ramach schematu D *Inwestycje w poprawę bazy noclegowej oraz przystosowanie obiektów zabytkowych do celów turystycznych* projektodawcy, między innymi JST, NGO's, MŚP prowadzące działalność w obszarze turystyki, będą mogły ubiegać się o dofinansowanie na:

- Budowę obiektów hotelarskich.
- Rozbudowę już istniejących obiektów hotelarskich.
- Przystosowanie obiektów zabytkowych do funkcji hotelarskich.
- Podniesienie standardów istniejących obiektów noclegowych, z wyłączeniem obiektów agroturystycznych na dofinansowanie, których przewidziano wsparcie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Inwestycje w istniejące schroniska.

W ramach schematu D będą finansowane jedynie inwestycje zlokalizowane poza terenem Miasta Krakowa.

Celem działania 3.2 MRPO **Rozwój produktu dziedzictwa kulturowego** jest ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz przystosowanie ich do celów turystycznych. O dofinansowanie mogą się ubiegać JST, parki narodowe i krajobrazowe, Lasy Państwowe (PGL), instytucje kultury, szkoły wyższe, NGO's oraz kościoły i związki wyznaniowe. Działanie to podzielono na dwa schematy, z których pierwszy dotyczy ochrony dziedzictwa kulturowego, drugi ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

Przykładowe rodzaje projektów, na jakie można uzyskać dofinansowanie w ramach schematu A Dziedzictwo kulturowe i rewitalizacja układów przestrzennych to:

- Projekty mające na celu konserwację, renowację, rewitalizację i ochronę przed zagrożeniami obiektów zabytkowych, miejsc pamięci narodowej i martyrologii oraz innych miejsc historycznych.
- Projekty mające na celu konserwację, renowację, rewitalizację zabytków inżynierii.

nierii, techniki i przemysłu i przystosowanie ich do celów kulturalnych.

- Projekty związane z konserwacją publicznych zbiorów zabytków ruchomych w tym księgozbiorów, a także projekty związane z tworzeniem zabezpieczeń przed kradzieżą, zniszczeniem i nielegalnym wywozem dzieł sztuki.
- Projekty związane z konserwacją, renowacją, rewaloryzacją, zachowaniem oraz zabezpieczeniem przed zagrożeniami układów przestrzennych (urbanistycznych i ruralistycznych) o wybitnych wartościach historyczno-kulturowych.

W ramach schematu B *Dziedzictwo przyrodnicze* będzie możliwość pozyskania dofinansowania na projekty związane z zachowaniem, ochroną oraz zabezpieczeniem przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa przyrodniczego, w szczególności parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszarów Natura 2000 oraz ich przystosowanie do celów turystycznych.

Ostatnie z działań priorytetu 3 MRPO – 3.3 *Instytucje kultury* ma na celu stworzenie w Małopolsce trwałego, nowoczesnego systemu kultury, który przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Projektodawcami w ramach tego priorytetu będą mogły być JST, instytucje kultury, NGO's, kościoły i związki wyznaniowe.

W ramach schematu A *Rozwój infrastruktury kulturalnej* będzie możliwość pozyskania środków na realizację inwestycji mających na celu wyposażenie istniejących i nowych obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej przyczyniającej się do aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze. Na wsparcie mogą liczyć między innymi biblioteki, muzea, teatry, centra kultury oraz inne obiekty i otwarte przestrzenie służące celom kulturalnym.

Drugi schemat działania 3.3 MRPO *Organizacja imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym* będzie przeznaczony na projekty związane z organizacją imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, w szczególności festiwali, targów tematycznie związanych z kulturą, wystaw i przeglądów artystycznych.

Jak więc widać, pierwsze kroki dla uczyńnięcia z Małopolski prawdziwej Mekki turystów z kraju i zagranicy zostały poczynione, pozostaje mieć nadzieję, że środki te zostaną wykorzystane w możliwie najlepszy sposób, ale na takie podsumowania przyjdzie czas dopiero w połowie przyszłego dziesięciolecia.

BEATA MILEWSKA

Centrum Transferu Technologii
Politechnika Krakowska

**Wywiad
z Prof. UEK dr hab. Janem Targalskim,
Kierownikiem Katedry Przedsiębiorczości
i Innowacji
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie**

Piotr Kopyciński: Panie Profesorze, Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie prowadzi liczne badania dotyczące współczesnych procesów zachodzących w środowisku gospodarczym. Proszę o przybliżenie czytelnikom działań realizowanych przez kierowaną przez Pana jednostkę.

■ **Prof. UEK dr hab. Jan Targalski:** Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji powstała w roku akademickim 1991/1992, jako jedna z pierwszych w kraju podejmując problematykę badawczą towarzyszącego transformacji gospodarczej zjawiska społeczno-gospodarczego, jakim jest przedsiębiorczość. W tym samym czasie do programu studiów magisterskich na kierunku „Ekonomia” został wprowadzony przedmiot pod nazwą „Podstawy Przedsiębiorczości” oraz jego mutacje dla innych kierunków i form studiów.

Od 1993 roku, na kierunku „Ekonomia”, uruchomiona została specjalność „Przedsiębiorczość i Innowacje”, która jest nadal oferowana zainteresowanym studentom. Jej intencją jest przekonanie i przygotowanie studentów do roli przedsiębiorcy lub menedżera wspomagającego małych i średnich przedsiębiorców.

Dynamiczny rozwój przedsiębiorczości od początku lat dziewięćdziesiątych stał się w oczywisty sposób interesującym, ważnym i wdzięcznym obszarem badań. Badania te były i są nadal wykorzystywane w dydaktyce. Dla potrzeb wyżej wspomnianej specjalności przygotowanych zostało kilkanaście wydawnictw indywidualnych i zbiorowych, wykorzystywanych w naszej uczelni, a także poza nią.

Powstawały także raporty z badań statutowych, indywidualne prace monograficzne, prace doktorskie, habilitacyjne i książki profesorskie. Jeśli chodzi o badania statutowe, to zostało opracowanych dotychczas 25 grantów. Podejmowano w nich istotne problemy rozwoju przedsiębiorczości, zaczynając od analiz procesów przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych, które był jednym ze źródeł tego rozwoju, poprzez badania regionalnych uwarunkowań rozwoju, oddziaływanie

przedsiębiorczości na rozwój gospodarczy województwa krakowskiego, a później Małopolski, badania innowacyjności i konkurencyjności firm w regionie, analizy i oceny dynamiki rozwoju przedsiębiorczości i jej wpływu na bezrobocie, aż do aktualnie monitorowanych przejawów przedsiębiorczości powiązanych z procesem integracji Polski z Unią Europejską.

Warto odnotować, że w ostatnich latach powstało w Katedrze i zostało obronionych kilka prac doktorskich i habilitacyjnych, poświęconych analizom procesów innowacyjnych, konkurencyjności firm, przedsiębiorczości międzynarodowej, organizacjom wirtualnym, uwarunkowaniom otoczenia regionalnego. Nie jest to kompletna i z pewnością nie zamknięta lista.

P.K.: Wśród licznych zainteresowań pracowników Katedry są też kierunki badawcze traktowane jako priorytetowe. Proszę o dokonanie ich charakterystyki.

■ **J.T.:** Jak już wspomniano, renesans przedsiębiorczości jest obszernym i wdzięcznym obszarem badawczym, pozwalającym na indywidualną eksplorację, zgodnie z indywidualnymi zainteresowaniami. Są one różnorodne: od problemów i analiz teoretycznych, takich jak np. rola przedsiębiorcy w gospodarce, rynek pracy, procesy innowacyjne czy organizacja oparta na wiedzy, poprzez zainteresowania przedsiębiorcą jako uczestnikiem gry rynkowej, w tym także na rynku międzynarodowym, do problemu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, ujmowanych często porównawczo w skali międzyregionalnej lub międzynarodowej.

P.K.: W Katedrze Przedsiębiorczości i Innowacji prowadzone są badania nt. postaw przedsiębiorczych wśród studentów. Jakie wnioski można wysnuć z tych analiz.

■ **J.T.:** Od czasu uruchomienia specjalności „Przedsiębiorczość i Innowacje”, co roku zapisuje się na nią grupa około 50-70 studentów. Jest dla nas interesujące jakie motywy i jakie postawy skłaniają ich do takiego wyboru, tzn. losy absolwentów tej specjalności i ich kariera zawodowa.

ciąg dalszy na stronie 22

W 2001 roku po raz pierwszy przeprowadziliśmy badania ankietowe na próbie 400 absolwentów naszej specjalności. Wyniki tych badań były prezentowane na międzynarodowej konferencji nt. „Universities and Entrepreneurship” i zostały opublikowane w specjalnym numerze „Northern Economic Review”¹⁰. Z badań wynikało, że absolwenci bardzo pozytywnie oceniają wpływ specjalności na ich późniejszą karierę zawodową (70% odpowiedzi), chociaż tylko 10% badanych stało się właścicielami, a 20% współwłaścicielami firm. W ubiegłym roku badaliśmy postawy przedsiębiorcze na grupie 300 studentów, z których odpowiedzi na pytania anonimowej ankiety wynika, że główną motywacją do założenia w przyszłości własnej firmy jest pragnienie niezależności i samodzielności, a głównym źródłem pomysłów na biznes są własne zainteresowania i obserwacja rynku. Studenci wykazują wysoką samoocenę (42% odpowiedzi) swoich przedsiębiorczych postaw, równocześnie przyznając, że muszą nad nimi jeszcze pracować (36%). Badania wskazywały też na potrzebę stymulowania postaw przedsiębiorczych w procesie edukacji poprzez łączenie wiedzy z praktyczną aktywnością gospodarczą. Szerzej o wynikach tych interesujących badań piszemy w materiałach konferencji nt. „Potencjał restrukturyzacji w warunkach globalizacji i nowej gospodarki”, która niedawno odbyła się w Krynicy.

P.K.: Panie Profesorze, proszę powiedzieć, jak kształtowały się procesy związane z przedsiębiorczością akade-

micką na przestrzeni ostatnich 10 lat. Czy można mówić o rozwoju przedsiębiorczości akademickiej?”

■ **J.T.:** Z pewnością można mówić, że przedsiębiorczość akademicka stała się głośnym tematem, a równocześnie sposobem, a nawet instytucjonalną formą wspierania przedsiębiorczości. Wraz ze spadkiem roli i znaczenia tzw. branżowych instytutów badawczych, zwrócono baczniejszą uwagę na środowisko akademickie i wzrosły oczekiwania wobec tego środowiska, zwłaszcza w zakresie komercjalizacji wiedzy. Dotyczy to zwłaszcza uczelni technicznych oraz tych wszystkich, które podejmują badania w zakresie tzw. wysokich technologii.

P.K.: Jakie działania muszą być podejmowane, aby wzrastał poziom przedsiębiorczości wśród studentów?

■ **J.T.:** Dotychczas brakuje kompleksowych badań oceniających rozwój przedsiębiorczości akademickiej w ostatnich 10 latach. Jak podaje internetowy Portal Innowacji, badania takie zostały zlecone przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, która aktywnie wspiera rozwój przedsiębiorczości akademickiej. W ubiegłym roku PARP zorganizowała ogólnopolską konferencję nt. „Przedsiębiorczość akademicka w Polsce – perspektywy rozwoju”.

Chciałbym podkreślić, że kształcenie akademickie w zakresie przedsiębiorczości jest również przejawem przedsiębiorczości akademickiej. Przytaczane wcześniej badania potwierdzają, że poziom przedsiębiorczości wśród studentów wzrasta dzięki edukacji.

P.K.: Panie Profesorze, proszę o wskazanie podstawowych barier związanych z rozwojem przedsiębiorczości akademickiej. Czy problemy, z jakimi borykają się studenci są tożsame z codziennymi bólami przedsiębiorców (często zmieniające się przepisy, wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej itd.)?

■ **J.T.:** Wiele też zależy od tego jak rozumiemy przedsiębiorczość akademicką; czy tylko jako komercjalizację wiedzy, czy jako zakładanie własnych firm przez studentów, czy może zakładanie firm przez pracowników akademickich? Jeśli sprowadzamy ją do zakładania firm przez studentów, to z natury rzeczy muszą oni doświadczać tych samych barier co wszyscy przedsiębiorcy, choć równocześnie mogą wykorzystać swoją uprzywilejowaną pozycję, która wynika z dostępu do wiedzy, do laboratoriów, do możliwości konsultowania z pracownikami nauki, a nawet do adresowanych specjalnie do studentów programów dofinansowania, jak np. realizowany w ubiegłym roku program „Inicjatywa”.

P.K.: Wśród studentów coraz powszechniejsze jest godzenie nauki z pracą zawodową. Jak przekładają się takie postawy na poziom przedsiębiorczości w tej grupie po zakończeniu edukacji.

■ **J.T.:** Dobrym wstępem do późniejszej samodzielności jest godzenie nauki z pracą w różnych formach. To oczywiste, że w ten sposób nabywają doświadczeń i umiejętności, które mogą stać się podstawą do podjęcia ścieżki kariery zawodowej przedsiębiorcy.

P.K.: Proszę o wskazanie miejsca i osoby (instytucji), z którą mogliby się konsultować studenci pragnący rozpocząć działalność gospodarczą.

■ **J.T.:** Najlepszym źródłem pomysłów na przedsiębiorczość jest wnikliwa obserwacja rynku a rodzące się pomysły można konsultować z różnymi osobami i instytucjami. Nieskromnie wspomnę, że sam wielokrotnie konsultowałem studenckie pomysły, ale warto też korzystać z powołanych w tym celu instytucji, jak np. Punkt Obsługi Przedsiębiorcy Urzędu Miasta Krakowa. Studenckie pomysły na przedsiębiorczość konsultujemy też poprzez organizowanie „Olimpiady Przedsiębiorczości”, czy wreszcie konkursów na „Biznes Plany”.

P.K.: Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiał: **PIOTR KOPYCIŃSKI**

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

¹⁰ Northern Economic Review Nr 32/2002, Special Issue: Universities and Entrepreneurship, Northumbria University

Jak biznes, to tylko z biznesplanem

*czyli
kilka słów o dobrych i złych biznesplanach*

Pojęcie biznes planu jest bardzo szerokie i obejmuje dokumenty pisane zarówno przez mikro, małych, średnich jak i dużych przedsiębiorców. Stworzenie profesjonalnego biznes planu wiąże się z posiadaniem odpowiedniej wiedzy i umiejętności z zakresu metodologii jego sporządzania. Biznes plany pisze się dla banków, inwestorów oraz instytucji finansujących. Biznes plany różnią się od siebie, ale generalnie wszystkie zawierają standardowe składniki takie jak opis firmy, produktu lub usługi, rynku, prognozy i analizy finansowej. Ponadto jego zawartość jest uzależniona od instytucji oraz przedsięwzięcia dla którego będzie pisany. Bezwarunkowo w każdym biznes planie powinna znaleźć się analiza finansowa wraz z prognozą. Cechą wyśmienitego biznes planu jest dokładnie przemyślany pomysł.

Pisanie biznes planu trzeba rozpocząć od przeprowadzenia solidnego wywiadu na temat działalności przedsiębiorstwa. Jego uproszczona wersja jest stosowana przez Tarnowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. Podpunkty niniejszego biznes planu są dodatkowo rozpisane, tak aby przedsiębiorcom było prościej go napisać, a rozpatrującym lepiej zrozumieć specyfikę działalności. Wyżej wspomniany biznes plan zawiera:

1. charakterystykę przedsięwzięcia tj. rodzaj podejmowanej działalności – planowane zakupy inwestycyjne, budowa, rozbudowa, modernizacja, lokalizacja, powierzchnia, forma własności lokalu, umowy najmu lub dzierżawy,

2. opis przedsięwzięcia tj. opis produktu lub usługi – główne cechy, zalety, przewagi konkurencyjne, umowy zapewniające zbyt zawarte na najbliższy okres, posiadane patenty i znaki towarowe, zapewnienie jakości produktu, usługi, przygotowanie inwestycji do realizacji,

3. badania i ocena rynku tj. przewidywany popyt na produkt lub usługi, możliwości zmiany profilu produkcji, główni konkurenci, przewidywane kierunki zbytu, sprzedaży; główni dostawcy i odbiorcy –

nazwa, udział procentowy, sposób zapłaty; tendencje rozwojowe rynku, sezonowość popytu, podstawowe elementy marketingu stosowane przez firmę,

4. opis przyjętych założeń technicznych, ekonomicznych i finansowych, tj. możliwości produkcyjne, dochodzenie do pełnych zdolności planowanej wielkości produkcji, ilościowo i wartościowo, poziom sprzedaży towarów i usług, jednostkowe ceny, jednostkowe koszty zmienne, koszty stałe, marże zysku, zmiana kapitału obrotowego,

5. harmonogram merytoryczno-finansowy realizacji przedsięwzięcia,

6. zagrożenia związane z realizacją przedsięwzięcia.

Kolejną z podstawowych informacji, które musi zawierać biznes plan jest analiza ekonomiczno-finansowa. Plan finansowy jest bardzo ważną częścią biznes planu, gdyż w zasadzie decyduje o tym, czy nasze przedsięwzięcie ma szansę powodzenia i czy w ogóle warto w nie wchodzić. W zależności od potrzeb oraz długości trwania projektu, należy przedstawić prognozę zysków i strat, prognozę przepływów finansowych oraz prognozę bilansu. Z doświadczenia wynika, że przedsiębiorcy najczęściej problemów mają z tą częścią. Do najczęściej występujących błędów w części finansowej można zaliczyć: różnicę sum aktywów i pasywów, zaniżanie kosztów, zawyżanie przychodów, nie dzielenie kredytu na długoterminowy i krótkotermi-

nowy, kwota zysku netto nie jest równa dochodowi netto, nie uwzględnianie zobowiązań wobec dostawców.

Ogólnie rzecz ujmując biznes plan jest wstępną prezentacją i weryfikacją pomysłu na zrealizowanie danego przedsięwzięcia. Praca nad sporządzeniem biznes planu pozwala dokładnie przeanalizować wszystkie elementy, które będą decydować o powodzeniu przedsięwzięcia. Dowiadujemy się wiele o rzeczywistej pozycji przedsiębiorstwa na rynku, zbieramy i analizujemy dane na temat naszych klientów i konkurencji. Po sporządzeniu biznes planu dodatkowo należy na niego spojrzeć bardzo ogólnie i zwrócić uwagę na przejrzystość w prezentacji, czy cel jest odpowiednio sprecyzowany, czy struktura biznes planu jest dla zewnętrznego czytelnika zrozumiała, czy dokument nie jest zbyt obszerny, czy nie występują wewnętrzne sprzeczności oraz czy ostatecznie przekona adresata biznes planu o tym, że planowane przedsięwzięcie ma szansę powodzenia i będzie dochodowe. Ponadto sam wygląd dokumentu powinien przyciągać uwagę odbiorcy. Niestarannie opracowany materiał raczej nie skłoni do zapoznania się z jego treścią.

Prawidłowo opracowany biznes plan pozwala przedsiębiorcom wytyczyć i utrzymać właściwy kierunek rozwoju przedsięwzięcia.

Podsumowując biznes plan to zestaw dokumentów, które zawierają cele przedsiębiorstwa krótko, średnio i długoterminowe. Ich dokładny i rzetelny opis umożliwi odpowiednią ocenę możliwości rozwoju oraz strategię działania przedsiębiorstwa w warunkach istniejącej konkurencji rynkowej. Pozwolą one na lepsze funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa. Dlatego odpowiednio sporządzony biznes plan ma tak wielkie znaczenie.

MAŁGORZATA STANUCH

mstanuch@tarr.tarnow.pl

ANNA POPIELA

Anna.popiela@gmail.com

Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

www.tarr.tarnow.pl

Jak założyć firmę turystyczną?

Rosnące zapotrzebowanie na profesjonalną kadrę do zarządzania i obsługi ruchu turystycznego powoduje, że turystyka w Polsce staje się coraz bardziej znaczącą dziedziną gospodarki. Jest to jednak dziedzina niełatwa i wymaga bardzo szerokiej wiedzy z różnych dyscyplin, często potwierdzonej praktyką i certyfikatami. Aby zaplanować i zorganizować przedsięwzięcie w zakresie turystyki niezbędna jest nie tylko wiedza geograficzna, ale także umiejętność organizacji turystyki i wypoczynku oraz zarządzania przedsiębiorstwami turystycznymi.

Turystyka to trudny biznes, przeznaczony głównie dla osób odpowiedzialnych o mocnych nerwach – uważa Maciej Oszał właściciel biura podróży „Abdar”. – Organizacja turystyki podlega licznym regulacjom i poza zarejestrowaniem działalności gospodarczej należy uzyskać wpis do rejestru organizatorów turystyki i pośredników turystycznych. Wpis taki może uzyskać jedynie taki przedsiębiorca, który spełnia warunki określone w ustawie o usługach turystycznych. Natomiast wpisowi do rejestru nie podlega działalność agenta turystycznego, dlatego proponowałbym rozpocząć działalność turystyczną właśnie od pośrednictwa – zachęca właściciel biura. – Do utworzenia agencji turystycznej wystarczy własny lokal i komputer do obsługi umów z organizatorami wycieczek i systemów rezerwacji. Jeżeli ktoś naprawdę myśli o własnej firmie turystycznej, to taka praktyka nie tylko go nauczy jak sporządzać niezbędne dokumenty, ale też pozwoli poznać ludzi.

Według ustawy o usługach turystycznych (Dz. U. 1997 Nr 133, poz. 884 z późn. zm.) osoba, która zamierza założyć firmę zajmującą się turystyką powinna mieć odpowiednie wykształcenie i praktykę o długości określonej ustawą lub zatrudnić osobę o takich kwalifikacjach. Jeżeli przedsiębiorca ukończył studia wyższe z zakresu turystyki i rekreacji, prawa, ekonomii lub zarządzania i marketingu wystarczy, aby posiadał rok praktyki w obsłudze turystów. Osoby, które ukończyły studia wyższe z innych dziedzin lub mają ukończoną szkołę średnią z zakresu obsługi turystów powinny posiadać dwa lata praktyki. Cztery lata praktyki wymagane są od osób, które ukończyły szkołę średnią inną, niż związaną z obsługą turystów, a sześć lat – w pozostałych przypadkach. Ponadto kierować działalnością przedsiębiorstwa oraz działalnością jego jednostek organizacyjnych może tylko osoba, która nie była karana za przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu, wiarygodności dokumentów, mieniu oraz przeciwko obrotowi gospodarczemu.

Dodatkowo, przedsiębiorca wykonujący działalność turystyczną powinien zawrzeć umowę gwarancji bankowej lub ubezpieczeniowej, albo umowę ubezpieczenia na rzecz klientów, na cały okres prowadzenia przedsiębiorstwa turystycznego. Umożliwi to pokrycie kosztów w przypadku, gdy organizator turystyki nie będzie w stanie wywiązać się z umowy i nie będzie mógł zapewnić np. powrotu klientów z zagranicznej wycieczki do kraju. Minimalna wysokość gwarancji bankowej lub ubezpie-

czeniowej zależy od terytorium, na jakim prowadzona jest działalność turystyczną i od wysokości przychodów przedsiębiorcy. Jest ona określona w rozporządzeniach Ministra Finansów z dnia 14 lutego 2005r. (Dz.U. nr 32, poz. 279) i z dnia 17 lutego 2005r. (Dz. U. nr 32, poz. 281).

Taki wydatek może stanowić problem dla początkujących małych przedsiębiorców – mówi właściciel biura „Abdar” – dlatego mający problem ze zgromadzeniem sporej gotówki powinni dokładnie przemyśleć utworzenie własnej firmy.

Rejestr organizatorów turystyki i pośredników turystycznych prowadzi marszałek województwa, właściwy ze względu na siedzibę przedsiębiorcy i do niego składa się wniosek, który powinien zawierać:

- firmę przedsiębiorcy, jego siedzibę i adres, a w przypadku, gdy przedsiębiorca jest osobą fizyczną – adres zamieszkania
- numer identyfikacji podatkowej (NIP)
- określenie przedmiotu działalności
- określenie zasięgu terytorialnego wykonywanej działalności (obszar kraju, kraje europejskie lub kraje pozaeuropejskie)
- wskazanie głównego miejsca wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru oraz oddziałów
- imiona i nazwiska osób upoważnionych do kierowania działalnością przedsiębiorcy oraz działalnością jego oddziałów.

Wpis do rejestru podlega opłacie skarbowej w wysokości 500 zł. Do wniosku należy dołączyć oryginał umowy gwarancji bankowej lub ubezpieczeniowej albo umowy ubezpieczenia na rzecz klientów oraz oświadczenie, którego pełny tekst jest zawarty w art. 7 ustawy o usługach turystycznych.

W ciągu siedmiu dni przedsiębiorca, który dopełnił formalności zostaje wpisany do ewidencji i otrzymuje zaświadczenie. Marszałek województwa przesyła kopię zaświadczenia o wpisie do rejestru oraz kopie pozostałych wymaganych dokumentów ministrowi właściwemu do spraw turystyki. Minister prowadzi Centralną Ewidencję Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych, która jest jawna i dostępna na stronie Centralnego Rejestru Zezwoleń (<http://turystyka.crz.mg.gov.pl/icrz/index.html>). Ewidencja zawiera również wykaz przedsiębiorców, których wykreślono z rejestru w wyniku naruszenia warunków wykonywanej działalności – w takich przypadkach nie mogą oni przez trzy lata prowadzić działalności turystycznej.

**PATRYCJA ROSÓŁ,
OLGA WARZECHA**

Centrum Transferu Technologii
Akademii Górniczo-Hutniczej
www.ctt.agh.edu.pl

Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej została utworzona 16 czerwca 2004 roku (wpis do KRS z dnia 30.12.2004 r.) w formie Spółki Akcyjnej. Akcjonariuszami ARMZ S.A. są: Gminy Chrzanów, Libiąż i Trzebinia oraz Południowy Koncern Energetyczny S.A. z siedzibą w Katowicach, Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. z siedzibą w Warszawie, Rafineria Trzebinia S.A. z siedzibą w Trzebini, Agencja Rozwoju Lokalnego S.A. z siedzibą w Jaworznie oraz Południowy Koncern Węglowy S.A. z siedzibą w Jaworznie (początkowo ZGE „Jani-na” Sp. z o.o. z siedzibą w Libiążu).

Misją ARMZ S.A. jest zarządzanie Chrzanowsko – Trzebińskim Parkiem Przemysłowym w celu stworzenia dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia nowych, trwałych miejsc pracy oraz pozyskiwanie inwestorów.

Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A. prowadzi działalność doradczo – informacyjną dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w szczególności doradztwo w zakresie uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej, w tym pomoc dla osób bezrobotnych, planujących otworzyć własną firmę: wypełnianie wniosków i pisanie biznes planów w celu uzyskania dotacji ze środków funduszu pracy PUP oraz doradztwo dla przedsiębiorców, związane w głównej mierze z możliwością pozyskiwania przez firmy zewnętrznych źródeł finansowania.

W ramach tej działalności ARMZ S.A. świadczy pomoc w zakresie aplikacji o dotacje z Unii Europejskiej, tj. działalność informacyjno-doradcza na temat aktualnych programów wsparcia UE dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, wypełnianie wniosków aplikacyjnych, tworzenie biznes planów i innych załączników, organizowanie prezentacji na temat aktualnych programów wsparcia dla MSP oraz współpraca z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości w Warszawie i Urzędem Marszałkowskim w Krakowie. Spółka pośredniczy również w udzielaniu preferencyjnych pożyczek z funduszy Fundacji Rozwoju Regionu Rabka i prowadzi działalność szkoleniową (poprzez organizację szkoleń i warsztatów związaną m.in.: z uruchamianiem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej, obsługą komputera, aktywnym poszukiwaniem pracy). Na zlecenie – we współpracy z „IRBA” realizuje kursy specjalistyczne i zawodowe dla przedsiębiorców – w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. ARMZ S.A. prowadzi ponadto działalność promocyjną – organizuje targi i wystawy współpracując m.in. ze Starostwem Powiatowym oraz Zrzeszeniem Przedsiębiorców Ziemi Chrzanowskiej przy przy-

Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej

gotowywaniu targów przedsiębiorczości, promuje powiat chrzanowski oraz organizacje wspierające przedsiębiorców w regionie, przeprowadza badania rynku oraz prowadzi działalność marketingową i zarządza Chrzanowsko – Trzebińskim Parkiem Przemysłowym (CHTPP). W dniu 19 czerwca 2006 roku została zawarta umowa o współpracy pomiędzy Stowarzyszeniem „Samorządowym Centrum Przedsiębiorczości i Rozwoju” z siedzibą w Suchoj Beskidzkiej a Agencją Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A. w Chrzanowie. Dotyczy ona utworzenia Punktu Konsultacyjnego przy ARMZ S.A. w Chrzanowie. W ramach Lokalnego Punktu Konsultacyjnego świadczono są usługi:

(a) podstawowych informacji związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz zarządzaniem przedsiębiorstwem (porady z dziedziny prawa, marketingu, finansów i podatków),

(b) informacji o dostępnej na rynku ofercie finansowania działalności małych i średnich przedsiębiorstw, w tym oferty banków, pomocy finansowej pochodzącej z funduszy publicznych oraz innych instytucji finansowych (m.in. firm leasingowych, funduszy poręczeniowych, pożyczkowych, kapitałowych itp.),

(c) informacji na temat środków pomocowych dostępnych w ramach realizacji polityki Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw oraz na temat innych instrumentów wsparcia dla tego sektora,

(d) informacji dotyczących zasad przygotowania wniosków o udzielenie dotacji z programów realizowanych ze środków Rządu Polskiego, programu Phare, funduszy strukturalnych dostępnych w Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Regionalnych Instytucjach Finansujących oraz innych programów pomocowych dostępnych na rynku.

CHYZANOWSKO-TRZEBIŃSKIE PARK PRZEMYSŁOWY

17 maja 2005 roku ARMZ wspólnie z Gminą Chrzanów, Trzebinia i Spółką Restrukturyzacji Kopalń, podpisała Porozumienie w sprawie utworzenia Chrzanowsko-Trzebińskiego Parku Przemysłowego. Na mocy tego porozumienia ARMZ S.A. została wyznaczona do zarządzania Parkiem i jest to jedno z zadań strategicznych, jakie Agencja sobie wyznaczyła, w celu stworzenia dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia nowych, trwałych miejsc pracy oraz pozyskiwania inwestorów. Do zadań ARMZ należy aplikowanie o środki finansowe z Unii Europejskiej na zagospodarowanie terenów, w tym stworzenie podstawowej infrastruktury CHTPP. Zachętą dla firm zainteresowanych inwestowaniem na terenie parku przemysłowego jest m.in. stworzenie preferencyjnych opłat użytkowych i podatkowych.

CHTPP obejmuje tereny poprzemysłowe, które znajdują się na obszarze Chrzanowa i Trzebini, a jego powierzchnia obejmuje 55,5 ha. Jest to przedsięwzięcie

kojarzące potencjał ekonomiczny regionu z przedsiębiorcami i inwestorami. W Parku Przemysłowym będą przede wszystkim tworzone sprzyjające warunki do podejmowania inicjatyw gospodarczych, przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy. Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy charakteryzuje doskonałe położenie na granicy dwóch województw (małopolskiego i śląskiego), w pobliżu lotnisk w podkrakowskich Balicach i w Katowicach-Pyrzowicach. Dobrą komunikację zapewnia rozbudowany układ dróg i bliskie sąsiedztwo z autostradą A4 (trasa Kraków – Katowice), oraz węzeł kolejowy w Trzebini. Ponadto w miastach, w których istnieje park znajduje się rozbudowana sieć instytucji otoczenia biznesu (szeroka oferta banków, ZUS, US, organizacje wspierające przedsiębiorców).

Podstawowym zadaniem powstającego CHTPP jest doprowadzenie do gospodarczego wzrostu regionu i zmniejszenia

bezrobocia, poprzez kreowanie i rozwijanie przemysłu zaawansowanych technologii, wspieranie transferu i komercjalizacji technologii, stymulowanie procesów innowacyjnych oraz szeroko rozumianej przedsiębiorczości.

Celem strategicznym projektu jest stworzenie atrakcyjnego, zgodnego ze standardami Unii Europejskiej, obszaru do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestowania, wyróżniającego się dogodną lokalizacją, nowoczesną infrastrukturą, niskimi kosztami korzystania z majątku produkcyjnego oraz profesjonalnymi usługami pomocniczymi. Spełnienie tych warunków spowoduje, że przedsiębiorcy będą mogli skutecznie konkurować na rynku koncentrując się na działalności podstawowej.

Z celem głównym projektu związane są następujące cele szczegółowe.

Cele społeczne:

- wsparcie procesów restrukturyzacji przemysłu przeprowadzanych w regionie oraz tworzenie nowych, trwałych miejsc pracy w przemyśle i usługach,
- budowa i rozwój infrastruktury wspierającej powstawanie i rozwój małych przedsiębiorstw w tworzonego Parku Przemysłowym,
- zagospodarowanie zbędnego majątku zakładów przemysłowych oraz świadczenie usług outsourcingu, głównie dla przedsiębiorców w CHTPP,
- pozyskanie przedsiębiorców i inwestorów poprzez aktywną promocję,
- zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorców działających w obszarze CHTPP,
- transfer technologii przemysłowych do firm działających w obszarze CHTPP,
- pomoc przedsiębiorcom CHTPP w pozyskiwaniu środków finansowych, w tym środków unijnych.

Cele ekonomiczne:

- poprawa warunków rozwoju i wzrost udziału wytwórczego i usługowego sektora MŚP w gospodarce lokalnej i regionalnej,
- stworzenie preferencyjnych warunków opłat użytkowych i podatkowych,
- zwiększenie wpływów do budżetów Gmin poprzez podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych, rekompensujących utratę wpływów z podatku od nieruchomości.

Cele ekologiczne:

- przystosowanie terenów poprzemysłowych pod działalność gospodarczo-społeczną,
- powstanie modelu przekształceń gospodarczo-społecznych na terenie pod-

legającym przemianom restrukturyzacyjnym,

- wykorzystanie dostępnych terenów, w tym poprzemysłowych i istniejącej infrastruktury technicznej na ochronę walorów krajobrazowych i gospodarczych innych terenów regionu, bez konieczności powiększania obszarów przemysłowych Gmin.

Po podpisaniu porozumienia dzięki uzyskanym tytułom prawnym dnia 16 czerwca 2006 roku został złożony wniosek o dofinansowanie projektu „Opracowanie dokumentacji oraz działań informacyjno-promocyjnych dla CHTPP – Etap I” w ramach działania 1.3: tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm Sektorowe-

go Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2007” – projekt doradczy na opracowanie koncepcji zagospodarowania CHTPP.

Projekt obejmuje szeroko pojęte działania doradcze, związane z przygotowaniem dokumentacji (m.in. mapy, badania hydro-geologiczne, opracowanie projektu koncepcji zagospodarowania przestrzennego oraz budowa bazy danych i systemu informatycznego), a także kampanii informacyjno-promocyjnej (m.in. serwis internetowy, odpowiednie wydawnictwa, organizacja seminariów i konferencji dla potencjalnych inwestorów).

MIŁOSŁAWA GORCZYCA

Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej

Szyb Zbyszek w Trzebinie o pow. 1,9962 ha, udostępniany przez miasto Trzebinia. Teren przy ul. Grunwaldzkiej i teren przy dawnym szybie KWK Siersza „Szyb Zbyszek” wraz z uzbrojeniem, należące w przeszłości do KWK Siersza, położony przy ul. Piłsudskiego i ul. Grunwaldzkiej w Trzebinie. Na terenie tym zlokalizowane są zrujnowane obiekty szybu, nadające się do wyburzenia. W pobliżu szybu Zbyszek istnieje cegielnia.

Tereny niezabudowane po byłej KWK „Siersza”

Turystyka przyszłości

Turystyka jest jednym z największych i najlepiej rozwijających się sektorów europejskiego przemysłu. Liczba osób pragnących swój wolny czas spędzać poza miejscem zamieszkania rokrocznie wzrasta. Zmienia się również zasięg wakacyjnych podróży. Coraz częściej decydujemy się na dalekie, egzotyczne wyprawy do miejsc, które jeszcze kilkanaście lat temu były dostępne wyłącznie dla nielicznych. Dynamiczny rozwój tanich linii lotniczych, możliwość rezerwacji on-line, wzrost jakości oferowanych usług, duże rabaty dla wybierających opcję last minute to tylko niektóre z czynników zwiększających popyt w branży turystycznej. Większość ludzi pragnie przemieszczać się szybko, komfortowo i bezpiecznie. Dobrym przykładem wychodzenia na przeciw oczekiwaniom podróżujących jest nowa usługa wprowadzona na amsterdamskim lotnisku Schiphol. Stosowany tam program Privium, wykorzystujący skanowanie tęczy, pozwala na wygodną odprawę, trwającą zaledwie tyle co... mrugnięcie okiem. Być może w niedługim czasie, za sprawą osobistych mikroprocesorów wszczepianych pod skórę, wizyta na lotnisku stanie się jeszcze krótsza.

Próbując odpowiedzieć na pytanie dotyczące przyszłości turystyki, nie sposób nie oprzeć się na pewnych wyraźnych tendencjach. Coraz mniejszą popularnością cieszą się wczasy, których głównym zamierzeniem jest wystawianie nagiego ciała, przykrytego jedynie cienką warstwą filtrów na działanie promieni słonecznych. Dwa tygodnie obracania się z boku na bok, w celu zapewnienia sobie opalenizny świadczącej o zasobności konta, dla wielu z nas nie stanowi już atrakcji, chociażby ze względu na wzrastający odsetek zachorowań na nowotwory skóry. Dłuższy pobyt w jednym miejscu ustępuje krótszym, ale za to częstszym wyjazdom – optymalnie raz na kwartał. Pragniemy odpoczywać aktywnie, zapewniając moc atrakcji zarówno ciału jak i duszy oraz zaspakając charakterystyczną dla natury ludzkiej chęć poznania. Nie przypuszczam, aby pragnienie to spowodowało w najbliższym czasie masowe loty w przestrzeń kosmiczną, ale na pewno zaowocuje innymi innowacyjnymi rozwiązaniami. Być może za kilkanaście, czy kilkadziesiąt lat o turystyce napiszemy tak...

Po zdrowie i urodę

Wielką popularnością cieszą się wszelkiego rodzaju hotele SPA&Wellness. Świat ogarnęła moda na polepszanie sobie sa-

mopoczucia oraz udoskonalanie ciała w przyjemny sposób. Nie wystarcza nam codzienny trening pod okiem osobistego trenera, dieta skomponowana zgodnie z naszymi potrzebami czy szafa inteligentnych kosmetyków. Kto pragnie zachować nienaganną sylwetkę, twarz bez zmarszczek i kondycję na długie lata, obowiązkowo musi wybrać się przynajmniej raz w roku do Parków Młodości. Oferty kuszą wszystkich i nie ma się czemu dziwić. Czy to nastolatek czy osoba w jesieni życia, nikt nie pozostaje obojętny wobec problemu własnej urody, zwłaszcza, że pracodawcy wymagają od swoich pracowników potwierdzenia uczestnictwa w turnusach odnowy biologicznej. Wybierać możemy spośród szerokiej gamy ośrodków, zlokalizowanych w najróżniejszych zakątkach świata. Szczególną popularnością cieszą się te położone w strefie okołobiegunowej. Globalne ocieplenie klimatu sprawiło, że nasze organizmy nieustannie domagają się chłodu. Nie wystarcza nam już działająca całą dobę klimatyzacja. Pragniemy zimna naturalnego, którego ostatni powiew możemy poczuć jedynie na biegunach. Lodowe arcydzieła architektury, masowe seanse krioterapeutyczne, kontrolowane obniżanie temperatury ciała w celu zahamowania procesów starzenia to tylko niektóre z atrakcji czekających nas w krainie, jakże już rzadko spotykanych, pingwinów...

Powrót do przeszłości

Kto jednak pragnie poczuć na swojej twarzy inny podmuch, metaforycznie rzecz ujmując podmuch wiatru historii, powinien wybrać się na urlop do świata z przeszłości. Mimo obiecujących prognoz nie udało się nam jeszcze wprawdzie urealnić podróży w czasie, jednak dzięki wysiłkom historyków, archeologów czy paleontologów, a przede wszystkim dzięki ogromnym nakładom finansowym, odtworzono pierwotny wygląd niektórych cywilizacji. Jesteśmy zmęczeni współczesnym światem, postępem technicznym, komputeryzacją życia, tęsknimy za egzystencją pozbawioną tworzyw sztucznych i elektroniki. Agroturystyka to już za mało, w końcu wszystkie zwierzęta w przydomowych oborach są zmodyfikowane genetycznie, z gleby wyrastają hybrydy, rolnicy zamienili się w prężnych biznesmenów, sterujących całym gospodarstwem za pomocą kilku przycisków. Być może ogarnęła nas całkowita frustracja, doradcy zdrowia psychicznego przekonują, aby przynajmniej część wolnego czasu spędzić z dala od współczesności. Może-

my przeżyć niesamowite chwile na łodzi Wikingów, w wiernie odtworzonym mieście Machu Picchu, w starożytnym Egipcie czy też w dziewiczej dżungli Amazonii. Zasady obowiązują wszędzie takie same, decydując się na przekroczenie granic Parku Zaginionych Cywilizacji oddajemy w depozyt wszelkie urządzenia elektroniczne i rzeczy osobiste, zaczynając tym samym życie identyczne z tym, jakie wiedli przed wiekami nasi przodkowie. Zdarza się również i tak, że pewne osoby nie wracają już do współczesności, stanowiąc swoistego rodzaju atrakcję turystyczną dla kolejnych wczasowiczów...

Last minute

Jakże modne były na przełomie XX i XXI wieku wycieczki last minute. Decyzja w ostatniej chwili, sporo zaoszczędzonej sumy w portfelu i błogie dni odpoczynku. Świat się jednak zmienia, pojęcia ewoluują. Dzisiaj last minute oznacza zupełnie coś innego... Zainteresowanych tego typu turystyką jest wielu, choć nie wszyscy przyznają się do swoich upodobań. Z pewnością dlatego, że ciągle wzbudza ona wiele kontrowersji.

Albin677 zapytany na forum, dlaczego to robi, odpowiada krótko – „(...) adrenalina skacze na maxa, nigdy do końca nie wiesz, czy zdążysz. To walka z czasem, wygrana pozostaje w pamięci na całe życie.”

O celu wyprawy dowiadują się zwykle na stronach internetowych, to właśnie tam zamieszczane jest przybliżone miejsce i godzina spotkania. W zależności od sprawności informatora, wiadomość pojawia się w sieci na kilka dni przed, czasem dopiero w dniu godziny zero. „Na miejscu panuje cisza. Nikt nie rozmawia, po prostu się nie da.” – tłumaczy Vega, jedna z najmłodszych uczestniczek wrześniowej eskapady. W chwili gdy ostatni przedstawiciel ginącego gatunku znika z naturalnego środowiska, wszyscy czują to samo. Trudno ukryć łzy. Last minute to ostatnia minuta życia zwierzęcia. „Zostają w ogrodach zoologicznych – dodaje Greg – ale to nie to samo...”

MARIA POHORECKA

Jak współpraca międzyregionalna przyczynia się do zwiększenia efektywności wykorzystania funduszy strukturalnych

Instytucje zaangażowane w zarządzanie i ewaluację funduszy strukturalnych, z 10 regionów europejskich (w tym Małopolski), pod przewodnictwem Małopolskiej Szkoły Administracji Publicznej w Krakowie Uniwersytetu Ekonomicznego (MSAP), nawiązały współpracę w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIC. Projekt **INCASIS – Institutional Capacity for Assessing the Impact of Structural Funds (Budowanie zdolności instytucjonalnej do oceny efektywności wykorzystania funduszy strukturalnych)**, realizowany w latach 2005-2007, dostarczył biorącym w nim udział regionom (partnerom) zestaw metod i narzędzi do prowadzenia ewaluacji polityk publicznych współfinansowanych ze środków funduszy strukturalnych. Posłużą one również do przeprowadzenia analizy porównawczej w zakresie oceny efektywności i skuteczności przedsięwzięć publicznych realizowanych przez regiony państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej. W dłuższej perspektywie projekt INCASIS ma prowadzić do lepszego wykorzystania funduszy strukturalnych, a co za tym idzie wsparcia rozwoju regionalnego i spójności. Aby cel ten został osiągnięty należy maksymalnie wykorzystać doświadczenia krajów i regionów już stosujących takie metody.

Istota projektu polegała na usprawnianiu, opracowywaniu i aktualizacji programów, polityk i narzędzi w zakresie ewaluacji efektywności wykorzystania funduszy strukturalnych. Podejście to zostało wdrożone z wykorzystaniem metodologii, która zapewniała wpływ partnerów projektu na jego realizację – począwszy od identyfikacji najlepszych praktyk, aż po ich wdrożenie i promocję. Wyniki prac projektu wypracowane w toku współpracy międzyregionalnej opartej na wymianie i transferze narzędzi związanych z najlepszymi praktykami, a także wspólnie prowadzonych pracach badawczych, to głównie tzw. projekty demonstracyjne oraz publikacje.

Projekty demonstracyjne to przedsięwzięcia o charakterze pilotażowym realizowane z udziałem partnerów i interesariuszy oraz ekspertów z regionów partnerskich. Ich celem było wprowadzenie nowego podejścia, które odpowiada potrzebom organizacji wdrażającej. W ramach projektu INCASIS, w okresie 2006-2007, wdrożono trzy projekty demonstracyjne.

Realizowany w Małopolsce projekt demonstracyjny pt. **Wytyczne w zakresie ewaluacji programów operacyjnych wdrażanych na szczeblu regionalnym**

PROJECT PART-FINANCED
BY THE EUROPEAN UNION

(Guidelines for the Evaluation of Operational Programmes Implemented at the Regional Level) odpowiadał na potrzeby Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego i był opracowany przy udziale jego pracowników oraz ekspertów MSAP. Jego celem było usprawnienie istniejących metod, wdrożenie innowacyjnych praktyk z uwzględnieniem nowych regulacji prawnych i metodologicznych. Produkt projektu – przewodnik – pomoże pracownikom Urzędu Marszałkowskiego w prowadzeniu bieżących ewaluacji Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, będzie także wykorzystywany w warsztatach szkoleniowych dla osób uczestniczących w procesie ewaluacji. Omawiany projekt demonstracyjny składa się z informacji wstępnych (opis potrzeb samorządów, podstawy formalne i prawne, opis Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, opis kryteriów ewaluacji, praktyczny opis narzędzi przygotowany w oparciu o rozwiązania zidentyfikowane podczas prac obserwatoriów i wynikające z doświadczeń innych partnerów), opisu sposobów prezentacji oraz informacji na temat możliwości wykorzystania wyników ewaluacji.

Drugi w kolejności projekt demonstracyjny wdrażano w Asturii (Hiszpania) w efekcie zapotrzebowania zgłoszonego przez rząd i gminy regionu Asturia, w tym ich organ przedstawicielski FACC (*Asturian Federation of County Councils and Municipalities*). Celem projektu pt. **Forum współpracy rządu Asturii oraz gmin regionu Asturia na rzecz lepszego wykorzystania funduszy europejskich dla rozwoju regionu (Cooperation Forum of the Asturian Government and Asturian Municipalities for Improved Use of European Funds to Develop the Region)** było wypracowanie nowego modelu współpracy pomiędzy rządem Asturii i gminami regionu Asturii, aby możliwe było stworzenie partycypacyjnej metody wydatkowania funduszy unijnych w regionie. Na projekt demonstracyjny składają się: analiza bieżącego sposobu programowania w zakresie wydatkowania funduszy unijnych w regionie, jak również roli gmin Asturii w tym procesie, zalecenia zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie uczestnictwa gmin Asturii w procesie programowania wydatkowania funduszy unijnych w regio-

nie, założenia merytoryczne i organizacyjne współpracy rządu Asturii oraz gmin regionu Asturia na rzecz lepszego wykorzystania funduszy europejskich dla rozwoju regionu (status prawny, sposoby mianowania członków, zakres prac, procedury zwoływania posiedzeń i zasady podejmowania decyzji).

W Kraju Basków (Hiszpania) prowadzono prace nad trzecim projektem demonstracyjnym pt. **Szkolenie w zakresie ewaluacji projektów (Training in Project Evaluation)**. Za wdrożenie odpowiadała Agencja Rozwoju Regionu Bajo Deba DEBEGESA. Edukacyjny projekt pilotażowy oparty na najlepszych praktykach opracowanych przez partnerów w formie zintegrowanej, którego celem był rozwój kompetencji samorządów lokalnych i regionalnych w zakresie ewaluacji (co przyczyni się do promocji kultury ewaluacji), składa się z: planu szkoleń, *Przewodnika dla ewaluatorów projektu*, prezentacji szkoleniowych (w formacie PowerPoint) i listy instytucji współpracujących z udziałowcami projektu INCASIS. Beneficjentami projektu są kierownicy projektów zajmujący się autotevaluacją projektów.

Prace projektu INCASIS znalazły podsumowanie w trzech publikacjach wydanych w 2007 r. Publikacja pt. *Evaluation of Public Interventions – Regional Experiences. Catalogue of tools* to katalog, na który składa się szereg narzędzi opracowanych na wcześniejszych etapach projektu INCASIS (przygotowany w sposób ułatwiający ich praktyczne wykorzystanie przez różne organizacje europejskie). *Ewaluacja funduszy strukturalnych – perspektywa regionalna* ma formę przewodnika do ewaluacji projektów realizowanych przez samorządy regionalne współfinansowanych ze środków funduszy strukturalnych. *Evaluation of Public Interventions. Regional Perspectives* jest angielskojęzyczną wersją wyżej wymienionego przewodnika.

Zarówno publikacje w wersji elektronicznej (format pdf), jak i opisy projektów demonstracyjnych można znaleźć na stronie internetowej projektu:

www.incasis.msap.pl (należy skorzystać z linku Downloads – Pliki do ściągnięcia).

DOROTA KWIECIŃSKA

ekspert ds. promocji w projekcie INCASIS
e-mail: kwiecind@ae.krakow.pl

Dołącz do akcji liczenia
owczarków podhalańskich!

MAŁOPOLSKA. Idą ferie!

www.visit.malopolska.pl

